نەوژین

ژمارە (٣٩) شوباتی ٢٠٢٠

مانگنامەیەکی تایبەتە بە پرسەکانی ژنان، رادیۆی دەنگ بە پاڵپشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی NED ئەمریکی لەگەڕمیان دەریدەکات

مامۆستایەکی زانکۆی گەرمیان خەڵاتێکی نێودەوڵەتی بەدەستدێنێت

»»2

دو هاوسەر کتێبخانە بۆ قوتابخانەکان دروست دەکەن

»»3

باوکێک: هیچ هۆکارێک نیە بۆ ڕێگرتن لە کارکردنی کچەکەت

»»5

بۆچی ژنان کەمتر توشی کۆرۆنا دەبن؟

»»11

شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ) لەنێوان یار و نەیاردا

دەرهێنەری شانۆگەریەکە: شانۆکەی ئێمە سوکایەتیە یان جنێوی هەندێک مەلا؟

یەکێتی زانایان: کێشەمان لەگەڵ شانۆگەریەکەیە نەک بەشداریکردنی ژنان لە شانۆدا

■ نەوژین

پاش ئەو هەڵایەی شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ) لە کەلار دروستی کرد، دەرهێنەری شانۆگەرییەکە داکۆکی لە کارەکەیان دەکات و ئەو تۆمەتانە ڕەد دەکاتەوە کە سوکایەتیان کردبێت بەتایبەتی بە ئایینی ئیسلام، سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامیش جەخت دەکاتەوە ئەوان کێشەیان لەگەڵ سوکایەتی پێکردنیان هەیە لە شانۆکە نەک بەشداریی ژنان تیای دا.

شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ)، وەک یەکەم کار و دەستپێکی چالاکیەکانی وەرزی شانۆیی گەرمیان لە بەرواری ٢٢ی ئەم مانگە لە بەردەم هۆڵی هونەر لە کەلار نمایش کرا، ڕۆژێک دواتر کاردانەوەیەکی زۆری دروست کرد و بە سوکایەتیکردن بە ئایینی ئیسلام و پیرۆزییە ئاینیەکان تۆمەتبار کرا.

ئەم تۆمەتبارکردنە سەریکێشا بۆ هەڵمەت و هێرشێکی فراوان لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان دژ بە کاستی شانۆییەکە، لە ئەرزی واقیعیشدا لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامی کوردستان، سکاڵایان لەلای داواکاری گشتی گەرمیان تۆمار کرد.

لە دیدارێکدا لەگەڵ (نەوژین)، هەریەکە لە دەرهێنەری شانۆگەریەکە و سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامیی قسە لەبارەی شانۆگەریەکە و ئەو تۆمەتبارکردنەی کرابوو بۆ سەر ئەو دەکەن.

لەبارەی تۆمەتبارکردنیان بە سوکایەتیکردن بە ئایینی ئیسلام، ئاماژە بەوەدەکات کە بەهۆی بانگی عەسرەوە و وەک ڕێزگرتنێک لە ئاین شانۆگەریەکەیان ڕاگرتوە، دەشپرسێت: «شانۆکەی ئێمە سوکایەتیە یان جنێوی هەندێک مەلا؟».

لەبەرامبەریشدا (م. حەمەئەمین کەلاریی)، سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامی کوردستان، ڕەخنەی توند لە شانۆگەریەکە دەگرێت و دەڵێت: «هەندێک منالّ لاسایی (قوبادی جەلی زادە)یان کردوەتەوە و جوێن بە مەلایانی ئایینی ئەدەن».

ئەو نیگەرانە لە شانۆگەریەکە لەو ڕەوەوە کە سوکایەتی بە ئەوان کردوە، لەوەڵامی ئەو قسەیەشی کە دەرهێنەری شانۆگەریەکە دەیڵێت بەوەی مەبەستیان هەندێک مەلایە نەک هەمو مەلاکان، (م. حەمەئەمین کەلاریی) دەڵێت: «خۆزگە لە شانۆکە بیانوتایە چەند مەلایەک یان دو مەلا».

کاردانەوەکانی دەکەن.

عومەر عەبدوڵڵا، دەرهێنەری شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ)، داکۆکی لە کارەکەیان دەکات و ڕەدیشی دەکاتەوە سوکایەتی بە ئایینی ئیسلام کردبێت.

وتی: هەر کەسێک شانۆکەی بینیبێت دەزانێت سوکایەتی بە مەلا نەکراوە.

دەشڵێت: هەندێک مەلا هەیە و قسەمان لەسەر کردوە که لەشوێنەکان و گرتە ڤیدۆییەکانیان کە هەیە چۆن ئیهانەی ژنان دەکەن و خراپەکاری بەرامبەر بە ژنان دەکەن.

لەوەڵامی ئەو پرسیارەی کە ئەوان دژ بەو شانۆیەن یاخود دژ بە هەر شانۆگەریەک کە ژنان تیایدا بەشدار بن، سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایان، دەڵێت: «ئێمە کێشەمان لەگەڵ ئەوە نیە کە ژنان بەشدارین لە شانۆگەریدا». لە لاپەڕەکانی (٦ و ٧)ی ئەم ژمارەیەدا دەقی ئەو دو دیدارە لەگەڵ دەرهێنەری شانۆگەریەکە و سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامی کوردستان دەخوێننەوە.

ژنان (٥٠٪)ی ستافی ڕادیۆکانی گەرمیان پێکدێنن

■ نەوژین

بەپێی ڕاپۆرتێکی یەکەی ڕۆژنامەوانی مافەکانی مرۆڤ لە ڕادیۆی دەنگ، ڕێژەی بەشداریی ژنان لە وێستگە ڕادیۆییەکانی سنورەکە بەرادەیەکی بەرچاو زیادیی کردوە و (٥٠٪)ی تێپەڕاندوە.

ئەو ڕاپۆرتە کە بە بۆنەی ڕۆژی جیهانی ڕادیۆوە ئامادەکراوە و نوێنەری سێ ڕادیۆی کۆمەڵگەیی ناوچەی گەرمیان ئامادەی بون، لەسەر دیارترین کێشە و ئاستەنگەکان و هەروەها بەرەوپێشەوەچونەکانی کاری ڕادیۆی لە سنورەکە وەستاوە.

لە بەشێکی ئەو ڕاپۆرتەدا، ئاماژە بە ڕۆڵی ژنان لە دەزگا ڕادیۆییەکانی سنورەکە دراوە، بەشێوەیەک وەک هێمای بۆکراوە، ڕێژەی بەشداریی ژنان لەو دەزگایانەدا زۆر زیادیکردوە و (٥٠٪)ی تێپەڕاندوە.

پوختەی ڕاپۆرتەکە لە لاپەڕە (١١) دەخوێنیتەوە.

مامۆستایەکی زانکۆی گەرمیان براوەی خەڵاتێکی جیهانیە

> تائێستا ٢٠ پەیپەر پێشکەشکراوە و من یەکەم ژنم ئەم خەڵاتە ببەمەوە

> ئەم خەڵاتانە زۆر گرنگن، هەستدەکەی کۆمەڵگا ڕێز لە ماندوبونەکانت دەگرێت

■ نەوژین، هاوژین مەهدی

د. پگا عەلی مەردان، کە ماوەی حەوت ساڵە لە بەشی دەروننасی زانکۆی گەرمیان مامۆستایە، توانی لەسەر ئاستی هەرێم پلەی یەکەمی «پەڕە نایابەکان» بەدەست بهێنێ کە لەلایەن ڕێکخراوی کیساین دابەشکراوە.

ئەو پەیپەرەی کە (د. پگا عەلی) پێشکەشی کردبو، بەناونیشانی: «Mental health in conflict settings» بو کە پێشتر لە گۆڤاری بەناوبانگی جیهانی «Lancet» بڵاوکراوەتەوە.

(نەوژین) لەبارەی خەڵاتەکە و وردەکاریەکانی، دیدارێکی لەگەڵدا سازکردوە.

* سەرەتا با بزانین چۆن بو بەشی دەروننасیت هەڵبژارد؟

لە تەمەنی پانزە سالّیەوە حەزم لە کاری مامۆستایی، سەرەتای کارکردنم لە زانکۆی (پەیام نوری سەرپێڵ) و پاشان (پەیام نوری خورەمشار) بو کە ماوەی سێ سالّ لەوێ مامۆستا بوم، لە (٢٠١٣)شەوە هاتومەتە زانکۆی گەرمیان و مامۆستام.

* ئەو پەیپەرەی کە بەهۆیەوە خەڵاتکرای باس لەچی دەکات؟

ڕێکخراوای تەندروستی جیهانی «WHO» سالانە ڕێژەی بڵاوبونەوەی نەخۆشیەکان بڵاودەکاتەوە، یەکێک لەو نەخۆشیانەش نەخۆشی دەرونی بو لەو وڵاتانەی کە شەڕ و پێکدادان تێیاندا زۆرە لە چاو وڵاتانی تردا، لەکۆتای پەیپەرەکە چەند خاڵێکیان دەستنیشان کردبو بۆ چارەسەری نەخۆشیە دەرونیەکان، منیش چەند تێبینیەکم دا لەسەر چارەسەرەکە بەوەی چون ئێمە لە ڕوی ئاستی ڕۆشنبیرییەوە زۆر لەوڵاتانی تر جیاوازین، بۆیە پێشنیاری چارەسەری ترم کرد و بە پەیپەرێک پێشکەشی ڕێکخراوای «WHO»م کرد و ئەوانیشم وەڵامیان دامەوە کە بە تۆژینەوەیەک پێشنیارەکانم بخەمەڕو، ئەو وتوێژە لە نێوان ڕێخکراوی «WHO» کە ڕێخراوێکی ناسراوی جیهانیە و منیش مامۆستایەکم لە زانکۆیەکی بچوک و وڵاتێکی بچوک، زۆر گرنگ بو بەلای کۆمەڵی ئەکادیمیەوە.

* تا ئێستا هیچ ژنێک توانیویەتی ئەم خەڵاتە بەدەستبهێنێت؟

تا ئێستا ٢٠ پەیپەر ئەو خەڵاتەی دەروننасی بو، هەر لەو تەمەنە بڕیارمدا دەروننасی تەواو بکەم، دایک و باوک بون بە پاڵپشتی سەرەکیم، ئەوەبو بەکالۆریۆس و ماستەرم لە زانکۆی قەزوین لە تاران تەواو کرد، دکتۆراشم لە زانکۆ ساینس ئاندڕیسرێچ لە ئەهواز تەواوکرد کە ئەویش لقێکە لە زانکۆی تاران.

* ماوەی چەند ساڵە مامۆستایت و لەچ زانکۆیەک وانەت وتوەتەوە؟

لە ساڵی (٢٠١٠)وە دەستم کردوە بە وانەوتنەوە لە زانکۆی گەرمیان و لە ساڵی (٢٠١٤)ەوە بۆتە ڕاگری بەشی دەروننасی و ئێستا سەرپەرشتی ٢٠ نامەی ماستەر و دکتۆرا دەکەم.

* ئەو پەیپەرەی کە بەهۆیەوە خەڵاتکرای باس لەچی دەکات؟

ڕێکخراوای تەندروستی جیهانی «WHO» سالانە ڕێژەی بڵاوبونەوەی نەخۆشیەکان بڵاودەکاتەوە، یەکێک لەو نەخۆشیانەش نەخۆشی دەرونی بو لەو وڵاتانەی کە شەڕ و پێکدادان تێیاندا زۆرە لە چاو وڵاتانی تردا، لەکۆتای پەیپەرەکە چەند خاڵێکیان دەستنیشان کردبو بۆ چارەسەری نەخۆشیە دەرونیەکان، منیش چەند تێبینیەکم دا لەسەر چارەسەرەکە بەوەی چون ئێمە لە ڕوی ئاستی ڕۆشنبیرییەوە زۆر لەوڵاتانی تر جیاوازین، بۆیە پێشنیاری چارەسەری ترم کرد و بە پەیپەرێک پێشکەشی ڕێکخراوای «WHO»م کرد و ئەوانیشم وەڵامیان دامەوە کە بە تۆژینەوەیەک پێشنیارەکانم بخەمەڕو، ئەو وتوێژە لە نێوان ڕێخکراوی «WHO» کە ڕێخراوێکی ناسراوی جیهانیە و منیش مامۆستایەکم لە زانکۆیەکی بچوک و وڵاتێکی بچوک، زۆر گرنگ بو بەلای کۆمەڵی ئەکادیمیەوە.

* تا ئێستا هیچ ژنێک توانیویەتی ئەم خەڵاتە بەدەستبهێنێت؟

تا ئێستا ٢٠ پەیپەر ئەو خەڵاتەی بردوەتەوە، هیچ ژنێکی تیا نەبوە، زۆر دڵخۆشم کەتوانیومە یەکەم ژن بم ئەم خەڵاتە وەربگرم. من کە ئەو پێشنیارانەم کرد بۆ ئەو توێژینەوە ئامانجم ئەوە بو کە ژنێک ئەو خەڵاتانە بباتەوە نەک لە بەر خۆم و پەیپەرەکە.

* جگە لەم خەڵاتە، خەڵاتی ترت بەدەست هێناوە؟

پێشتر خەڵاتی باشترین توێژەری زانکۆی گەرمیانم وەرگرتوە.

* تاچەند بەخشینی ئەم خەڵاتانە دڵخۆشت دەکات و وادەکات بەردەوام بیت؟

بەڕاستی ئەم خەڵاتانە زۆر گرنگن، چونکە هەستدەکەی کۆمەڵگا ڕێز لە هەوڵ و ماندوبونەکانت دەگرێت و هانت دەدات و پاڵپشتیت دەکات بۆ ئەوەی زیاتر ئیش بکەیت، لەو ڕۆژەوە خوێندکارانێکی زۆر بەتایبەتیش کچان دێنە لام و ئێژن حەز دەکەین ببینە توێژەر، ئەمەش هەستێکی زۆر خۆشە زۆریشم بەلاوە گرنگە.

* پرۆژەو کاری داهاتوت چی دەبێت؟

ئەم پەیپەرەی کە من بڵاوکردەوە بەشێکی بچوک بو لە پرۆژەیەکی گەورە کە ئێستا خەریکین بە تیمێک ئیشی تێدا دەکەین کە پێکهاتوە لە (م.نازدار قودرەت) لە زانکۆی گەرمیان و سێ مامۆستای تر لە زانکۆکانی ئەمریکا و دو ئەندام لە ڕێکخراوی ADD ئەمریکی کە هەرخۆیان پاڵپشتیی مادی پرۆژەکە دەکەن.

گەرمیان خاڵێی دەبێت لە خەتەنەکردنی مێینە

■ نەوژین، زریان محەمەد

ئەندامێکی ڕێکخراوی وادی ئەڵمانی ئاشکرای دەکات ناوچەی گەرمیان بوەتە ناوچەیەکی خاڵێی لە خەتەنەکردنی مێینە، بەوپێیەی ساڵی ڕابردو هیچ حاڵەتێکی خەتەنەکردنی کچان تۆمار نەکراوە.

لەیلا ئەحمەد، ئەندامی تیمی ڕێکخراوی وادی ئەڵمانی لە گەرمیان، لەدیدارێکی (نەوژین) دا بە بۆنەی ڕۆژی جیهانی بەرەنگاربونەوەی شێواندنی ئەندامی زاوزێی مێینە کە هاوکاتە بە ٦ی شوبات، تیشکیخستە سەر پرسی خەتەنەکردنی مێینە لە دەڤەرەکەدا.

* ئامارەکان چیمان پێدەڵێن لە بارەی خەتەنەکردنی مێینەوە، ئایا گەرمیان تا چەند خاڵێیە لە حاڵەتەکە؟

بەپێی ئەو ئامارانەی کە هەیە و بەدواداچونمان بۆ کردوە، لە گەرمیان لە ساڵی ٢٠١٠ خەتەنەکردنی مێینە ٢٪ ,٨١ بوە، بەجۆرێک لە ٥٠٪ی کچانی خوار تەمەن ٢٠ ساڵان خەتەنەکراون، لە ساڵی ٢٠١٧ دا ٢٢٤١ حاڵەت هەبوە و لە ساڵی ٢٠١٨ کەم بوەتەوە بۆ ٢٩ حاڵەتی خەتەنەکردن لە گەرمیان، لە ساڵی ٢٠١٩ هیچ حاڵەتێک تۆمار نەکراوە و ناوچەکە خاڵێی بوە لە خەتەنەکردن، ئەم بە دواداچونەش لە ڕێگەی سیمینارەکانمانەوە بوە.

* داتاکانتان چۆن وەرگرتوە؟

ئەو داتانەی کە وەرمان گرتون لە کۆڕ و سیمینارەکانی ڕێکخراوی وادی کە ئەنجامی دەدا بۆ هۆشیارکردنەوەی ژنان و پیاوانیش ڕاستەوخۆ وەرمان دەگرت و پرسیارمان کردوە کە کێ خەتەنە کراوە و کێ نەیکردوە.

* ئەو تەمەنانەی کە وەرگیراوە لەو ڕاپرسیەی کە کردوتانە لە نێوان چەند دایە؟

لە ساڵانی ڕابردوی کەمپینەکەماندا هەمو تەمەنە جیاوازەکانمان وەرگرتوە ئەوەی کە خەتەنە کراوە، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٩ لە تەمەنی ١ ڕۆژە بۆ ٢٥ ساڵ وەرگیراوە، چونکە ئەو تەمەنە ئەگەری زیاتری هەبو بۆ خەتەنە کردن.

* بەپێی بەدواداچونەکانی ئێوە، هیچ حاڵەتی گیان لەدەستدان هەبوە بەهۆی خەتەنەکردنەوە؟

بە پێی ئەو بەدواداچونەی کە ئێمە کردومانە لە گەرمیان ٢ حاڵەت هەیە کە بەهۆی خەتەنەکردنەوە گیانیان لەدەستداوە لە ماوەی ئەو ١٥ ساڵەدا.

* لە ساڵانی پێشتر ئەم خەتەنەکردنە بە ناوی ئاینەوە کراوە، ئایا تاچەند ئەم بۆچونە گۆڕاوە؟

١٥ ساڵ پێش ئێستا زانایانی ئایینی و ئەو هاوڵاتیانەی کە دەچوینە لایان بەڕەنگاری ئێمە دەبونەوە و بەریەککەوتن دروست دەبو لەنێوانمان، چونکە بێئاگابون لە زیانەکانی خەتەنەکردن و دەیانوت سونەتە، بەڵام ئێمە کۆڵمان نەدا و بەردەوام بوین کە دەبێت بە ئامانجی خۆمان بگەین و گەشتین، ئێستا مامۆستایانی ئایینی گەشتون بەو قەناعەتە کە ئەمە سونەت نیە و زیانی هەیە، بۆیە زۆر هاوکارمان بون.

* هۆشیاری خەڵک چۆنە و لە چ ئاستێکدایە بۆ ڕوبەڕوبونەوەی خەتەنەکردنی مێینە؟

لە ساڵانی ڕابردو ڕاستە هاوڵاتیان هیچ هۆشیاریەکیان نەبوە چ لە ڕوی ئایینی چ لە ڕوی زیانەکان و یاساکەشەوە، بەڵام لە ئێستادا هاوڵاتیان هۆشیاری زۆریان هەیە و هاتونەتە ئەو قەناعەتەی کە نابێت خەتەنەکردن هەبێت و بکرێت.

* یاسا ڕۆڵی چی بوە لە نەهێشتنی خەتەنەکردنی مێینە؟

بێگومان یاساش ڕۆڵی خۆی هەبو بە تایبەت یاسای ژمارە هەشتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی کە لە مادەی ٢ی برگەی حەوتی کە باس لە خەتەنەکردنی مێینە دەکات و بە پێی یاساکەش سزا هەیە بۆ بکەرانی ئەو کارە.

* ئەوەی ئاگاداربن و بەدواداچونتان کردبێت تاوەکو ئێستا کەسێک هەبوە لە بکەرانی خەتەنەکردنی مێینە سزا درابێت؟

تاوەکو ئێستا نەبوە کەسێک سزای یاسای وەربگرێت، چونکە شاراوە بوە و بە شاراوەیی کراوە لە ترسی ئەو یاسایەی کە هەبوە، ئەگەرچی پێیانیش ڕاگەیاندوین کە هەیە و بە شاراوەیی ئەکرێت، کە داوامان کردوە پێمان بڵێن لە کوێیە و چۆن دەکرێت، کەسەکە ترساوە و پێی نەوتوین.

* ئایا بەدواچونەکانتان لەم بوارەدا بەردەوام دەبێت؟

بەڵێ بەردەوام دەبین لە بەدواداچونەکانمان، ڕاستە لە ساڵی ٢٠١٩ هیچ حاڵەتێک نەبوە، بەڵام بە مانای ئەوە نایەت بنەبڕ کرابێت.

دو هاوسەر کتێبخانە بۆ قوتابخانەکان دروست دەکەن

نەوژین، ڕێناس سالّەح

دو هاوسەر لە ناحیەی ڕزگاری خەمی ڕۆشبیرکردنی منالّانی گەرمیان دەبێتە پالّنەریان بۆ هەنگاونان و دەستبردن بۆ بیرۆکەیەکی جیاواز کە ئەوەش دروستکردنی کتێبخانەی تایبەتە بە قوتابخانەکان لە سنوری گەرمیان.

پەری سالّح و عەلی عوسمان، دو هاوسەری دانیشتوی ناحیەی ڕزگاری سەر بە قەزای کەلارن، کە هەستاون بەم پرۆژەیە، هاوکات قوتابخانەی (برایەتی) لە ناحیەی ڕزگاری یەکەم قوتابخانە بو لە گەرمیان کە کتێبخانەیان تێدا کردەوە.

پەری سالّح، بەم شیوەیە باسی چۆنیەتی پالّپشتی خۆی بۆ بیرۆکەی هاسەرەکەی بۆ (نەوژین) گێڕایەوە.

«سەرەتا کە عەلی داوای هاوسەرگیری لەمن کرد و ڕەزامەند بوم، بیرۆکەیەکی خۆی بۆ باسکردم کە هەر لە قۆناغی خوێندنی زانکۆیەوە پلانی بۆ داناوە ئەویش دانانی دەخیلەیەک بۆ بیرۆکەی بە مێشکدا بێت و ئەوەندە تامەزۆربێت کە بیرۆکەکەی بکات بە ڕاستی؟ «هەمیشە کە بیرم لە ژیانی ئێستای منالّانی ناوچەکە دەکردەوە کە بەردەوام کاتەکانیان بە یاریە ئەلیکترۆنیەکان و بە خۆسەرقالّکردن بەکۆمەلّێک شت کە هیچ دەرئەنجامێکی نابێت بەسەردەبەن، ئەمە وای لێدەکردم بیربکەمەوە شتێک کە لەتوانای من بێت بیکەم بۆ ئەوان، ئەمەش کە بیرم لێکردەوە بڕیارمدا پلانی بۆ دابنێم بۆ ئەوەی بتوانم جێبەجێی بکەم» .

(عەلی) وای وت.

ئاماژەی بەوەشکرد: هاوسەرەکەی پالّپشتیەکی باشی بوە تاوەکو بتوانێت پرۆژەکەی جێبەجێی بکات.

لەبارەی بەردەوامیان و چۆنیەتی پلانەکانیان بۆ کردنەوەی کتێبخانە لە قوتابخانەکانی دیکەی سنورەکە، عەلی حسێن، وتی: «بڕیارماندا بەردەوام بین ئەوەندەی بتوانین سالّانە بەپێی توانا کتێبخانە بۆ قوتابخانەکانی گەرمیان دەکەینەوە» .

ئەوان ئێستا تەنها نین، چەند هاوڕێیەکی عەلی سەرنجی کارەکەیان داوە ئێستا دەستیان کردوە بەپلان دانان بۆ پالّپشتی کردنی بیرۆکەی ئەم دو هاوسەرە، بەلّام وەکخۆیان دەلّێن هیچ ڕێکخراوێکی ناحکومی و دەزگایەکی حکومی هاوکاری نەکردون.

لەگەلّ ئەوەشدا (پەری) دەلّێت: «پێشەنگای کتێب لە سلێمانی هاوکارێکی باشی ئێمە بو، بایی ٥٠ هەزار کتێبی بۆ کردینە دیاری، لەگەلّ چەند کەسێک کە خۆبەخشانە هاوکاریان کردین لە نۆژەنکردنەوەی ئەو ژورەی لە قوتابخانەی برایەتی دیاریمان کرد بۆ کتێبخانە.

ئامارێکی ورد نیە لەسەر کتێبخانە لە قوتابخانەکانی گەرمیان، وەک بەڕێوبەری گشتی پەروەردەی گەرمیان ئاماژەی پێدەکات «ئامارێکی وردم لەبەردەست نیە لەسەر ئەو قوتابخانانەی کە کتێبخانەیان هەیە، بەلّام بەشێکی زۆر لە قوتابخانە ئامادەیەکانمان کتێبخانەیان هەیە» .

م. دارا ئەحمەد سەمین، هاوکات باسی لەوەشکرد قوتابخانە بنەڕەتیەکان ژمارەیەکی کەمیان کتێبخانەیان هەیە کە ئەمەش کاریگەری هەیە لەسەر ئاستی ڕۆشنبیرکردنی خوێندکاران.

لەبارەی دەستپێشخەری ئەم دو هاسەرەوە، بەڕێوەری گشتی پەروەردەی گەرمیان وتی: «ئەمەی کردویانە یەکێکە لە جوانیەکانی جیهان، کارێکی زۆر پیرۆزیان کردوە کە پێگەیاندنی نەوەیەکی بەداوەیە» .

نوشتەی ئەلیکترۆنیش پەیدا بوە

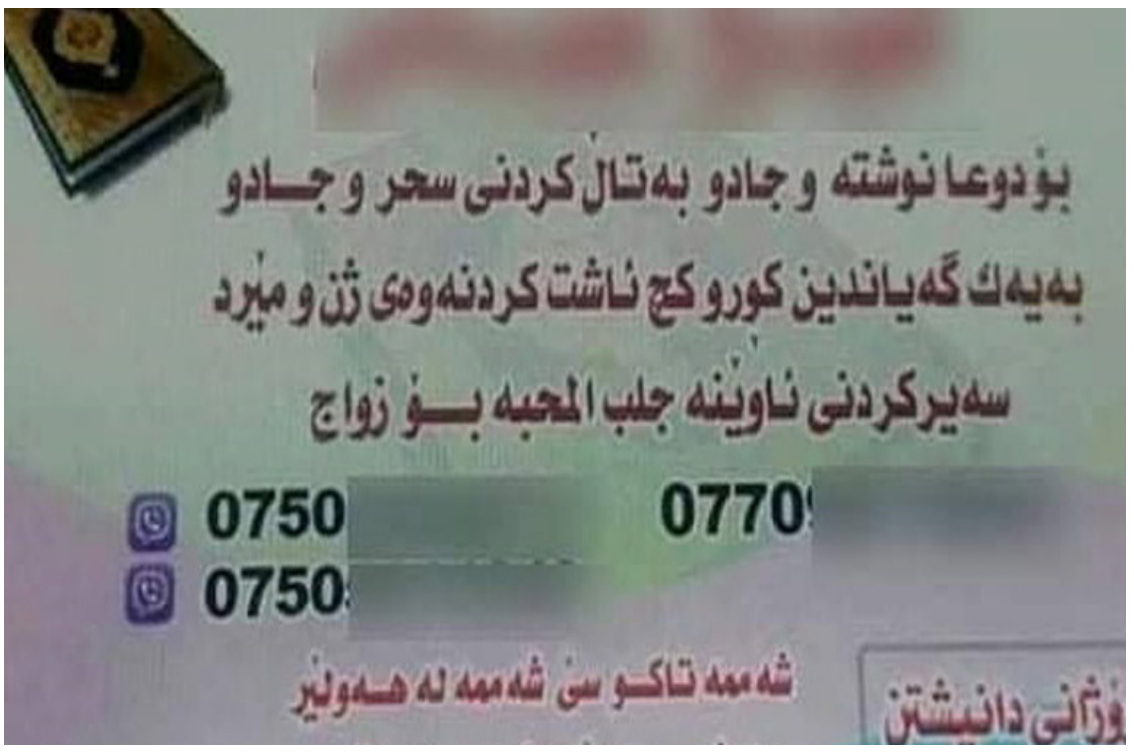
بۆ دوعا نوشتە و جادو بەتاڵ کردنی سحر و جادو
بەیەک گەیاندین کورو کچ ناشت کردنەوەی ژن و مێرد
سەیرکردنی ناوێنە جلب المحبە بۆ زواج
0750
0750
شەمە تاکو سێ شەمە لە هەولێر
وژانی دانیشتن

کارتی یەکێک لەو نوشتەکارانە کە لە تۆڕە کۆمەلّایەتیەکان دا بلّاوکراوەتەوە

نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

هەندێک لە نوشتەنوس و فالّگرەوەکان لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەلّایەتییەکانەوە کڕیار بۆ خۆیان ڕادەکێشن و هەندێکجاریش ئەو کڕیارانە لە وڵاتانی ئەوروپاوە داوا لە نوشتەنوس و فالّگرەوەکان دەکەن کاریان بۆ بکەن و وەکخۆیان دەیلّێن «مرازی دڵیان حاسڵ بکەن» .

نوشتەکردن کە دیاردەیەکی دێرینە، مرۆڤەکان لەکاتی بونی خواست یان کێشەی دیارییکراودا، پەنای بۆ دەبەن. جاران کە دەچونە لای نوشتەنوسەکان بۆ شار و جێگەی دور و جیاواز، ئێستا تەکنۆلۆژیا دەستگەیشتنی ئەوانی بە نوشتەنوسەکان ئاسانکردوە.

کاروان، ٢٦ ساڵ، دەرچوی زانکۆ، باس لەوەدەکات لە ڕێگەی تۆڕی فەیسبوکەوە نوشتەچیەکی دۆزیوەتەوە و نوشتەی بۆ کردوە.

وتی: «لەگەڵ کچێک یەکترمان زۆر خۆش دەویست، بەڵام ماڵەوەیان ڕازی نەدەبون، بۆیە پەنام بردە لای شێخێک لە فەیسبوک و کێشەکەم پێ وت و دوعای بۆ نوسیم و دام بە کچەکە، پاش چوار مانگ ماڵەوەیان ڕازی بون» .

بەڵام هەمو جار نوشتەکان کاری خۆیان ناکەن وەک لە چیرۆکی (کاروان) دا هەیە.

ژالیا، ژنی ماڵەوەیە، گلەیی لە ڕەفتاری هاوسەرەکەی هەیە، لە ڕێگەی فەیسبوکەوە پەنای بۆ نوشتەنوسێک بردوە بۆ چاککردنی ڕەفتاری، دوای وەرگرتنی پارەیەکی زۆر وەک خۆی دەڵێت تا ئێستا کێشەکەی وەکو خۆیەتی.

وتی: «لە ڕێگەی فەیسبوکەوە نوشتەنوسێکم ناسی و کێشەکەم پێ وت، بەڵام ئەو درۆی لەگەڵ کردم و پارەیەکی زۆری لێ سەندم، سەرباری ئەوەش وتی پارەی ترم بۆ نەنێریت بە تەڵاقدانت دەدەم» .

ئەم حاڵەتەی کە (ژالیا) ئاماژەی پێدا، لەگەڵ زۆر ژنی تریشدا دوبارە بوەتەوە. ژیان، ٢٥ ساڵ، فەرمانبەر، وتی: «لە ڕێی تۆڕە کۆمەلّایەتیەکانەوە نوشتەنوسێکم دۆزیەوە و داوام لێکرد نوشتەم بۆبکات بۆ ئەوەی هاوسەرگیری بکەم، داوای ٢٥ هەزاری لێکردم، منیش کارتێکی ٢٥ هەزاریی مۆبایلم بۆنارد، کەچی دواتر جوابیشی نەدامەوە و پارەکەشی خواردم» .

ئەوانەی کە نوشتە دەکەن، کەسانی ناسراو نین و زۆرتر نازناو بۆ خۆیان هەڵدەبژێرن، هەندێک لەوانەش ژنن. (نەوژین) توانی دوان لەو ژنانە بدوێنێت کە نوشتە دەکەن و لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەلّایەتیەکانەوە کڕیار دەدۆزنەوە.

دایکی ژیان، ٤٩ ساڵ، دانیشتوی قەزای دەربەندیخانە، بە وتەی خۆی ماوەی ٩ ساڵە کاری نوشتەنوسین دەکات. بۆ (نەوژین) وتی: «لە ناو تۆڕە کۆمەلّایەتییەکان و بە تایبەت فەیسبوک، مشتەریی باشم هەیە و زۆربەی ئەوانەی کێشەیان هەیە نامەم بۆ دەنێرن و منیش قسەیان لەگەڵ دەکەم کە ژن و کچن و کوڕ و پیاویشیان تێدایە، مشتەریی واش هەیە لە ئەوروپاوە داوای نوشتە دەکات» .

وتیشی: «بە پارە یان بالّانسی مۆبایل داوای هەقی خۆم دەکەم و لە ١٠٠ دۆلارەوە تا ٦٠٠ دۆلار بۆ نوشتەیەک وەردەگرم» .

نوشتەکەرەکان فێری بەبازارکردن و ریکلامکردن بۆ خۆیان بون، ئەوان لە پەیجەکانی خۆیانەوە نمایشی کار و نوشتەکانیان دەکەن، لەو ڕێگەیەشەوە خەڵکێکی زۆرتر ڕویان تێدەکات.

لەیلا، ژنێکی دانیشتوی گەرمیانە کە کاری نوشتەکردن ئەنجام دەدات، وتی: «لەبەر ئەوەی بەشێکی نوشتەکانم بە وێنە لە تۆڕە کۆمەلّایەتییەکان مشتەریی زۆر نامەم بۆ دەنێرن و داوای چارەسەر و نوشتەم لێ دەکەن» .

ئامازەی بەوەشکرد زۆرینەی ئەو داوایانەی دێنە لای، پەیوەندی بە کێشەی سۆزداریی و هاوسەرگیریی و خێزانیەوە هەیە.

بەڵام بە ڕای شارەزایەکی کۆمەلّایەتی، پارچە کاغەزێک کە ناوی لێنراوە نوشتە، ناتوانێت چارەنوسی مرۆڤێک باش بکات.

چۆمان محەمەد، توێژەری کۆمەلّایەتی، وتی: نوشتە و فاڵ کارێکی بێ بنەمان و دورن لە ڕاستی و زانستەوە، کە بە داخەوە ئەمجۆرە کارە شۆڕبوەتەوە بۆ ناو تۆڕە کۆمەلّایەتییەکانیش.

باس لەوەشدەکات زۆرینەی ئەو کەسانە «قۆڵبڕ» و «ساختەچین» و درۆ لەگەڵ خەڵکی دا دەکەن.

مامۆستایەکی ئایینیش ئەو کارانە بە ناڕەوا و حەرام و ناشەرعی ناو دەبات.

م. ئەحمەد وەرتێ، بۆ (نەوژین) وتی: «بڕوابون و نزیکبونەوە لە نوشتەنوس و فاڵچییەکان حەرامە و ناشەرعیە لە ڕوانگەی ئایینی ئیسلامەوە، ئەو کارە هەڵخەڵەتاندنی بەرانبەرە و ئامانجی ئەو کەسانە فێڵکردن و قۆڵبڕین و پارەخواردنە».

> بە پارە یان بالّانسی مۆبایل نوشتە دەکەم

> لە ڕێگەی فەیسبوکەوە نوشتەنوسێکم ناسی

ڕەگەز پێوانە نیە بۆ توانا

ژنانی گەرمیان: ئێمەش دەتوانین بەڕێوبەری سەرکەوتو بین

■ نەوژین

ئەگەرچی ژمارەیان لە پەنجەی دەستەکان تێناپەڕێت، بەڵام ژنانی بەڕێوبەری فەرمانگە حکومیەکان لەگەرمیان، جەخت دەکەنەوە کە ئەوانیش دەتوانن هاوشانی پیاوان، لە ترۆپکی فەرمانگەکاندا بن و بەڕێوەیان ببەن.

لەگەرمیاندا ژمارەی بەڕێوبەرانی ژن لە دەزگا فەرمیەکاندا کەمە، لەگەڵ ئەوەشدا ژنان باس لەوەدەکەن کە توانیویانە بە باشی ئەرکەکەیان رابپەڕێنن و هەست بەوە نەکەن کە بەهۆی لایەنی ڕەگەزییانەوە، ناتوانن بەشی پێویست کارا بن.

شادیە حسێن عەباس، ماوەی چوار ساڵە بەڕێوەبەری گشتی کشتوکاڵی گەرمیانە، باس لەوەدەکات لە ئەزمونی کاری خۆیەوە فێر بوە کە ڕەگەز پێوانە نیە بۆ توانا.

وتی: لە خۆمم رابینی کە پۆستی بەڕێوبەری گشتی کشتوکاڵی گەرمیان وەربگرم، وا ئەم ماوەیە تیایدا بەردەوامم.

ئەگەرچی ئەو بوارەی (شادیە) کاری تێدا دەکات قورس و پڕ ئالەنگاریە، بەڵام وەکخۆی ئاماژەی بۆ دا، بە پشتیوانی هاوکاران و خێزانەکەی، توانیویەتی سەرکەوتو بێت.

ئەوەی لە بەشداریی ژنانی گەرمیان لە پۆستە حکومیەکان دا دەبینرێت، ئەوەیە کە ڕوکەشانە نیە بەوەی لە دەزگای کەم چالاکیی و کەم گرنگیی دا بن، بەڵکو بەپێچەوانەوە ژنان بون بە بەڕێوبەر لەهەندێک فەرمانگەدا، کە ئەرک و کاریان زۆرە.

> دەبێت ژنان متمانەیان بەخۆیان هەبێت

ئاریا ئەنوەر، ماوەی ١٠ ساڵە بەڕێوبەری بانکی کەلارە، کە یەکێکە لە دەزگا هەستیارەکان.

باس لەوەدەکات لەم ماوەیەدا ڕوبەڕوی زۆر ئاستەنگ و ڕێگریی بوەتەوە، بەڵام توانیویەتی بەسەریاندا زاڵ بێت و تێیانپەڕێنێت.

ئەم بەشداریەی ژنان هەر لە قەزای کەلار دا نەماوەتەوە، بەڵکو لە قەزای کفریش بەهەمانشێوە ژنان ڕۆڵیان هەبوە و لەرابردو و ئێستاشدا فەرمانگەکانی بانک و گەشتوگوزار و کارەبایان بەڕێوەبردوە.

ئەشواق ئیبراهیم، بەڕێوبەری کارەبای کفری، باس لەوەدەکات لەکارەکەی دا گرنگیی بە توانا داوە نەک ڕەگەز، بۆیە خۆی بە سەرکەوتو دەزانێت.

وتیشی: جاری واهەبوە خۆم تاکە ئافرەت بومە لەنێو شەش پیاودا پڕۆژەیەکمان جێبەجێ کردوە و سەربەرزانە پڕۆژەکەمان ئەنجام داوە.

بەپێی ئاماری ئیدارەی گەرمیان، نزیکەی ١٠ پۆست لەنێو سەروی ٧٠ پۆستی حکومییدا لەگەرمیان، لەلایەن ژنانەوە بەڕێوەدەبرێن، ئەوانیش تیایاندایە لە بەڕێوبەری ناحیەوە هەتا دەگات بە بەڕێوبەری گشتی.

بەرپرسێکی ئەو ئیدارەیەش، باس لەوەدەکات کە تواناکانی ژنانی بەڕێوبەر، بەکەمتر لە هی پیاوان نازانن. هەڤاڵ ئیبراهیم، بەڕێوبەری ڕاگەیاندن و پەیوەندیەکانی ئیدارەی گەرمیان، بە (نەوژین)ی وت: بە پێی هێز و توانای کەسەکان لە ئیشکردن دا لەو پۆستانە دادەنرێن.

وتیشی: ژن یاخود پیاو بەپێی پۆست و توانا کانیان دەخرێنە بەر بەرپرسیارێتی. پێیشیوایە «ژنەکان ئەگەر توانایان لە پیاوان زیاتر نەبێت کەمتر نیە».

ژنانی بەڕێوبەر ئاماژە بەوەدەکەن کە جگە لە ئەرکی پۆستەکەیان و ئەرکی خێزان و لایەنی کۆمەڵایەتییش، زۆرجار ئەرکی پیشەیی دیکەشیان لە ئەستۆیە و توانیویانە سەرکەوتو بن تیایاندا.

د. بەناز جەلیل، بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی شەهید شێرەی نەقیب بۆ ژنان و منالبون لە کەلار، ئاماژەی بەوەکرد کە ماوەی نزیکەی ٦ ساڵە بەڕێوەبەری ئەو نەخۆشخانەیەیە، سەرەڕای ئەرکی بەڕێوەبەری، کاری پزیشکیش ئەنجام دەدات.

ئەو پێیوایە ژنانیش هاوشێوەی پیاوان دەتوانن بەرپرسیارێتی فەرمانگە حکومیەکان وەرگرن، بۆ ئەمەش ڕێنمایی ژنان دەکات کە لە ئاستەنگەکان نەترسن و سڵ نەکەنەوە، وتی: «دەبێت ژنان متمانەیان بەخۆیان هەبێت و ڕوبەڕوی کێشەکان ببنەوە».

چۆن لە سیستەمی هاوسەرۆکایەتی گەیشتون؟

■ هاوڕێ جەبار محەمەد

سیستەمی هاوسەرۆکایەتی؛ بۆ هاوسەنگی و یەکسانی ژنانە هاوشانی پیاوان لە بڕیار و بەڕێوەبردندا، نەک بۆ هاوەدەسەڵاتیی نێوان دو دەسەڵاتخواز.

هاوسەرۆکەکان، ژن و پیاوێکن، لەوانەی باش لە دیموکراسی تێگەیشتون و لە زیهندا ئاوێتەی بونە، ئاشقی دەسەڵات نین، بەڵکو لە پێناوی ئامانجەکانی یەکسانی و عەدالەت و مافەکان، بەو ئەرکی ڕێبەرایەتیکردنە، رازیدەبن و دەیگرنە ئەستۆی خۆیان.

هاوسەرۆکایەتی لە هەمو پێکهاتەکانی هەیکەلی حزبدا و تەنانەت لە هەمو پۆستەکانی حزب بە دەستیان دێنێت لە حکومەت و پەرلەمان و ...، دەبێت هەمان سیستەمی بەڕێوەبردنی هاوسەرۆکایەتی جێگیربکات و پێکبێنێت.

سیستەمی هاوسەرۆکایەتیی، مۆدێلی سیستەمێکی بەڕێوەبردنە، لە ژێر ڕۆشنایی و پەرسپەکتیفی بە پراکتیککردنی کۆڵەکەکانی دیموکراسی پیادەدەکرێت، نەک بۆ ڕێککەوتن لە سەر مانەوەی ئەقڵیەتی قۆرخکاری و بەرژەوەندیخوازی.

ئەو مۆدێلەی ڕێبەراتیکردنە، ئاڵتەرناتیڤی هەمو شێوازەکانی دیکەی بەڕێوەبردنی وەک: ئاغایەتی، تاکڕەوی، عەسکەرتاریە.

سیستەمێکە هەمو چەمکەکانی بەڕێوەبردنی قۆناخەکانی: کۆیلایەتی، دەرەبەگایەتی، سەرمایەداری و تەنانەت چەپی کلاسیکیش تێدەپەڕێنێت، نەک بۆ بۆیاخکردنی کۆنە کورسیەکی ڕەش، بە سپی یان ڕەنگێکی دیکە.

ئەو سیستەمە، مۆدێلێک نییە، کێ دڵی بخوازێت، وەک ڕوکەش خۆی پێدابپۆشێت و وەک ئامرازێکی چەواشەش بەکاریبێنێت، بەڵکو زەمینە ڕەخسان و پێگەیشتنی زهنییەتێکی پێویستە، کە قۆناخەکانی شێوازی ڕێبەرایەتی پێشخۆی شیکردۆتەوە و سیستەمێکە وەک پێنگاف و تەکانێکی پرۆسەی دیموکراسی، تا ببێتە وەڵامێک بۆ گۆڕانکاری لە کۆی بوار و جومگەکانی سیاسەت و تەواوی ژیانی کۆمەڵگەدا.

ئەمە پرسیارێکە و سەرکردایەتی «ی.ن.ک» دەبێت لەخۆی بکات: ئایا بەر لەوەی سیستەمی هاوسەرۆکایەتی ڕاگەیەنێت، ئامادەکاریی بۆ کردوە؟ زەمینەی بابەتیی و خۆیی بۆ ڕەخساندوە؟ قۆناخەکانی دیکەی هەڵسەنگاندوە و تێپەڕاندوە؟ زەمینەی فیکریی بۆ ئامادەکردوە؟ کادیر و لایەنگرانی بەو سیستەمە ئاشناکردوە؟ لە ڕێگەی کۆرس و حەلقەی ڕۆشنبیری و پەروەردەییەوە، ناوەڕۆک و زەرورەت و پرەنسیپەکانی ئەم مۆدێلی هاوسەرۆکایەتییەی بە زنجیرە، لە سەرەوە تا خوارەوەی هەیکەلی ڕێکخستنەکان، ناساندوە؟

لە هەموی گرنگتر خەباتی ژنانی یەکێتی، بەو ئاستە گەیشتوە پێشبڕکێ لەگەڵ پیاودا بکات؟ پێگەی ژن، تەواوکەری ئەو سیستەمەیە، چونکە نیوەی سیتەمەکە تەواودەکات و نیوەی بەڕێوەبردن لەو سیستەمی سەرۆکایەتییەدا، ماف و ئەرکی ژنان خۆیانە.

ئایا خەبات و تێکۆشینی ئازادی ژن لە نێو خودی حزبدا، لە ڕوی چەندایەتی و چۆنایەتییەوە لە هەمو جومگەکانی: ڕێکخستن، سیاسی، سەربازی، دبلۆماسی، لە نێو سەرکردایەتی، مەکتەبەکان، مەڵبەندەکان، تا دەگاتە کۆمیتە و شانەکان «ئەگەر هەبن»، بەو ئاستە گەیشتوە لە ڕوی ژمارە و کاریگەرییەوە، لە توانای بەڕێوەبردندا، خۆی لە قەرەی کاریگەری و دەسەڵاتەکانی پیاو بدات لە نێو حزب؟ ئایا تێکۆشینی ژن لە نێو یەکێتیدا، بوەتە خاوەنی ئایدیۆلۆژیای ئازادی ژن؟ ئەو تێکۆشینەی ژنان، توانیویانە نەک تەنیا خۆیان، بەڵکو کۆمەڵگە هۆشیاربکاتەوە و بکات بە هێزێکی ڕێکخراو و خاوەن ڕۆڵ؟

هەروەها باسکەکانی ڕێکخستنی: گەنجان، ڕێکخراوە دیموکراتییەکان، دەزگا مەدەنی و ڕاگەیاندن و سەندیکا پیشەییەکان و .... هتد، سەربەخۆیی بڕیاردانیان هەیە؟ ئازادن لە ڕادەربڕین و هەڵوێست وەرگرتن، ئەو دەرفەتەیان بۆ ڕەخسێندراوە بەو مەودایە ببڕن و ببن بە خاوەنی ئیرادەی سەربەخۆی خۆیان؟ ئەی توانیویەتی زیهنیەتی پیاوسالاریێتی لە بیرکردنەوە و کردارێ پیاودا لاوازبکات.

هەر حزب، ڕێکخراو، دەزگایەک، فەرامۆشی ڕۆڵی ژنان بە تایبەتی و گەنجان بکات، ناتوانێت سیستەمی هاوسەرۆکایەتی پەیڕەو بکات، نا ئەگەر هەوڵبدات دو پیاو بکات بە هاوسەرۆک و گوێ بە یاسا و چەمکی ڕاستەقینەی سیستەمی هاوسەرۆکایەتی نەدات، ئەوا لەوەگەڕێ خۆخەڵەتاندنێکی زەقە و هیچ مۆرکێکی ئەو سیستەمەی پێوەنییە، تەنانەت داهاتوی حزبەکەیشی دەخاتە مەترسییەوە.

باوکێک: هیچ هۆکارێک نیە بۆ ڕێگرتن لە کارکردنی کچەکەت

■ نەوژین، ئالا عادل

پێشتر ئەو ژنانەی لەدەرەوەی ماڵ کاریان دەکرد، ژمارەیان زۆر کەم و سنوردار بون، بەڵام ئێستا وایلێهاتوە کەم شوێن و جێگای کار هەیە، زیاد لە ژنێکی تێدا نەبینی.

لەم چەند ساڵەی دواییدا، ڕێژەی کارکردنی ژنان لە گەرمیان بەرادەیەکی بەرچاو پەرەی سەندوە، بەتایبەتی ژنان تێکەڵ بە بازاڕی کاری تایبەت بون و هاوشانی پیاوان بون و کارامەیی خۆیان پیشاندواوە.

ژنانی ئیشکەر باس لەوەدەکەن، ئەو ڕێگریەی پێشتر هەبوە لە کارکردنیان دا، ئێستا هەست بە کاڵبونەوەی دەکەن.

سۆلاف عومەر، ٢٢ ساڵ، لە دوکانێکی کەلار دا کار دەکات، بۆ (نەوژین) باسی لە سەربوردەی کارەکەی خۆی کرد «من خوێندنم تەواو کرد و حەزمکرد ئەو توانایەی هەمە بیخەمە کارێکەوە، بۆیە بڕیارمدا لەم دوکانەدا کاربکەم».

ئەو کچە بە تۆنێک لە خۆشحاڵییەوە، باسی لەوەکرد کە هیچ ئاستەنگ و ڕێگریەکی نەهاتوتە پێش و خێزانەکەی پاڵپشتی بون لە بڕیارەکەی دا «خێزانەکەم ڕێزیان لە بڕیارەکەم گرت و ڕێگەیان پێدام کار بکەم».

ئەوەی دۆخەکەی بە بەرژەوەندی کارکردنی ژنان شکاندوەتەوە، ئەوەیە کە نێرینەکانی خێزانەکان (باوک و برا)، گۆڕانکاریەکی زۆر بەسەر تێڕوانینیاندا هاتوە لەبارەی کارکردنی کچ و خوشکەکانیانەوە، ئێستا دەرفەتی زیاتریان بۆ کارکردن دەدەنێ.

زانیار عومەر، ٢٦ ساڵ، باس لەوە دەکات کە خێزانەکەی بە تێکڕا پشتگیریی خوشکەکەی بون لەو پرۆژەی کارە کە دەستی داوەتێ.

وتی: «خوشکەکەم بەڕێوبەری دایەنگەیەکی ئەهلیە و پێشتر لە چەندین ڕێکخراو و شوێنی تر کاری کردوە، من و خێزانەکەشم زۆر هاوکاریمان کردوە تا گەشتە شوێنێکی گونجاو».

دیمەنەکە بەو شێوەیەش ڕەنگین نییە، بەڵکو سەرباری ئەم پشتگیریی و هاندانانەش، کەچی هێشتا ئاستەنگ هەن، هێشتا ژمارەی ئەو کەسانە زۆرن کە کارکردن بۆ ژنان بە ڕەوا نابینن.

سیما، ناوی خوازراوی کچێکی تەمەن ٢٦ ساڵە، باس لەوەدەکات کە خۆی زۆر حەزی لە کارکردنە، بەڵام خێزانەکەی ڕێگەی پێنادەن.

«خێزانەکەم لەسەر ئەو بیرکردنەوەیەن کە کچ دەبێت لەماڵەوە بێ نەک دەرەوە»، (سیما) بە سیمایەکی خەمبارەوە وای وت.

ئەم رایە، (ئەحمەد عوسمان)یش پشتگیریی دەکات.

ئەو کە پیاوێکی تەمەن ٣٥ ساڵە، وتی: «زوڵمە کچ بە بەدبەختی گەورە بکەیت و دوای بهێڵی بە کەیفی خۆی کار بکات».

بەڵام باوکێکی تر بەڕەچی ئەم بۆچونە دەداتەوە و پێیوایە ئەوەی وادەکات کچان لە کارکردن بێبەش بکرێن کە مافی خۆیانە، تەنها دڵپسییە.

حسێن لوقمان، ٥٠ ساڵ، وتی: «هیچ هۆکارێک نیە واتلێبکات ڕێگر بی لەبەردەم کچەکەت دا، پێموایە ڕێگری بۆ دڵپیسی و نەبونی متمانە دەگەڕێتەوە».

(زانیار)یش جەخت لەم بۆچونە دەکاتەوە و دەڵێت: «دەبێت جیاوازی نەکەین لە نێوان ڕەگەزەکان بۆ کارکردن».

بەرای توێژەرێکی دەرونی، کارکردن نەک تەنها لە ڕوی مادیەوە، بەڵکو لەڕوی دیکەی ژیانییشەوە کەڵکی بۆ ژنان دەبێت.

نوری محەمەد، ٤٧ ساڵ، توێژەری دەرونی، بۆ (نەوژین) وتی: دەبێت ژن ئازاد بکرێت بۆ هەرکارێک کە حەزی لێیەتی، بەڵام هاوکاری بیت لە پیشاندانی ڕێگەی ڕاست و هەڵە.

جەختیش دەکاتەوە کە ژنیش وەک پیاو پێویستی بە کارە، کارکردنیش سودی زۆری بۆ دەبێت «کارکردن ڕۆڵی دەبێت لەوەی ژنانیش تێکەڵ بە چالاکیەکان بن و سەرەنجام کۆمەڵگایەکی چاوکراوەتر و ڕۆشنبیر دەخولقێنین».

> بۆ کارکردن دەبێت جیاوازی نەکەین لە نێوان ڕەگەزەکان

چیتر زێڕ ماڵی سپی نیە بۆ ڕۆژی ڕەش

■ نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

«بڕی ٦٠ مسقاڵ زێڕم هەیە، دەمویست لەم ساڵانەدا زێڕی زیاتر بکڕم، بەڵام هەستم کرد کە دواتر زیانی لێدەکەم بە فرۆشتن بێت یاخود بە کڕین، بەو هۆیەوە وازم هێنا». ئەمە وتەی (سیما)یە کە ژنێکی دانیشتوی گەرمیانە.

پێشتر ژنان هەرکاتێک پارەیەکیان گل بدایەتەوە، دەیاندا بە زێڕ، بەوهۆیەی خۆیان بەو ماڵە سپیەیان دەزانی کە بۆ ڕۆژی ڕەش فریایان دەکەوێت، بەڵام قەیرانی دارایی و لەگەڵیشیدا دابەزینی نرخی زێڕ، ئەو بۆچونەی لا گۆڕیون.

ئێستا ژنان کەمتر لە جاران پشت بە زێڕ دەبەستن وەکو سامانێکی مۆڵ و کەوتو.

سیما، ٣٩ ساڵ، کە هاوسەرەکەی بازرگانە، ڕونیکردەوە لە ئێستادا لە بری کڕینی زێر، دۆلار دەکڕێت «بەهۆی بەرزی نرخی دۆلارەوە، دۆلار دەکرم، گەر بێتو ئێستا زێڕ بکڕم، لە فرۆشتنەوەی دا زیان دەکەم».

تەنیا ژنان سودیان لە کڕینی زێر وەرنەگرتبو، بەڵکوسەرمایەدارەکانیش بەهەمانشێوە سودیان لێوەرگرتوە.

سالح، یەکێکە لەو هاوڵاتیانەی لە بازاڕی کڕین و فرۆشتنی ئوتۆمبێل دا کاردەکات، بۆ (نەوژین) وتی: «لەماوەی چوار ساڵی ڕابردودا زێڕم پاشەکەوت کرد و پارەم دەدا بە زێڕ، بەڵام لە ئێستادا دەستبەرداری بوم، چونکە ماوەیەک پێش ئێستا بە بڕی ٤٥ هەزار دۆلار زێڕم کڕی و پاشەکەوتم کرد، بەڵام کاتێک وێستم زەوییەکی پێبکڕم، زێڕەکەم لە بازاڕ ساخ کردەوە و ١٥٠٠ دۆلار زیانم بەرکەوت».

زەرەنگەرێک ئەوە پشتڕاست دەکاتەوە کە ئێستا وەک جاران، خەڵکی زێڕ پاشەکەوت ناکەن.

دارا حاجی ئەحمەد، خاوەنی زەرەنگەری دارا لە شاری کەلار، وتی: هاوڵاتیان وەک ساڵانی پێشو رو ناکەنە کڕینی زێڕ، ئەو پارەیەی هەیانە لە کار و پرۆژەی تر بە گەڕی دەخەن، ژنانیش کەمتر زێڕ دەکڕن و ئەویش تەنیا لە ڕۆژی هاوسەرگیریی دا.

وتیشی: «پیاوانیش ساڵانی پێشو لە بۆرسە دا زێڕیان دادەنا و کڕین و فرۆشتنیان پێوەدەکرد، بەڕاورد بەساڵانی ڕابردو ٢٠٪ بازاڕمان کەمی کردوە».

بەهۆی ترسیان لە دۆخی ئابوری، ئێستا هاوڵاتیان ئەوەیان پێباشە کە پارەکەیان بە مولک و بازرگانی تر بدەن وەک لە زێڕ.

ئاراس فوئاد، یاریدەدەری سەرۆکی زەرەنگەرانی سلێمانی، بۆ (نەوژین) وتی: «پێشتر هاوڵاتیان و کەسە ناوداراکان کڕین و فرۆشتنیان بە زێڕەوە دەکرد و بە یەکجار ٥٠٠ بۆ ٦٠٠ کیلۆ زێڕیان دەکڕی و لەبازاڕی بۆرسەدا دایان دەنا و دەیان فرۆشتەوە، لەکاتێک دا زێڕ بەرزو نزمی دەکرد».

وتیشی: «ئێستا خەڵکی زێڕەکانیان دەکەنە پارە و گومانیان لە هەڵگرتی زێڕ هەیە لە ماڵەکانیاندا».

لەگەڵ ئەوەشدا شارەزایەکی ئابوری ئاماژە بەوەدەکات کە ئەگەرچی زێڕکڕین کەمی کردبێت، بەڵام کۆتایی نایات.

نەبەرد کەریم، شارەزای بواری ئابوری، وتی: زێڕ بازرگانیەکی جیهانیە و بڕەوی خۆی هەیە و بازاڕی خۆیشی هەر دەمێنێت، بەڵام ڕەنگە ئێستا بەهۆی گەمارۆی وڵاتانی دەوروبەرەوە، بڕەوی دراوی دۆلار زیاتر بەسود بێت، بۆیە هاوڵاتیان پەنایان بۆ بردوە.

> هاوڵاتیان وەک ساڵانی پێشو رو ناکەنە کڕینی زێڕ

> ئێستا خەڵکی زێڕەکانیان دەکەنە پارە

عومەر عەبدوڵڵا، دەرهێنەری شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ):

شانۆکەی ئێمە سوکایەتیە یان فەتوا و جنێوی هەندێک مەلا؟

■ نەوژین، زریان محەمەد

دەرهێنەری شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ)، جەخت لەوەدەکاتەوە کە شانۆگەریەکەیان هیچ سوکایەتیەکی تێدا نەبوە بە تێکڕای مامۆستایانی ئایینی وەک دەوترێت، بەڵکو وەڵامدانەوە بوە بۆ هەندێک مەلا کە بە ناشکرا سوکایەتی بە ژنان دەکەن.

لەمیانەی چالاکیەکانی وەرزی شانۆی گەرمیان کە لە رۆژانی ٢٢ و ٢٣ی ئەم مانگە لە کەلار بەڕێوەچو، یەکەم نمایشی شانۆیی وەرزەکە کە شانۆیەکی سەرشەقام بو بەناونیشانی (وەرن ببین بە سەگ) دەنگدانەوە و هەڵایەکی زۆری دروستکرد و بە سوکایەتیکردن بە ئایینی ئیسلام لێکدرایەوە و بەوهۆیەشەوە زانایانی ئایینی بە بەیاننامە و سکاڵا تۆمارکردن، لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانیشدا بەشێک لە هاوڵاتیان، هێرشێکی توندیان کردە سەر شانۆگەریەکە.

دەرهێنەری شانۆگەریەکە (عومەر عەبدوڵڵا)، باس لەوەدەکات روی ئەوان لە هەندێک مەلا بوە کە سوکایەتی بە ژنان دەکەن، هاوکات داکۆکی لەم کارەی خۆیشان دەکات.

لەمیانەی دیدارێکی (نەوژین) دا کە دەقەکەی لەخوارەوە دەخوێنیتەوە، دەرهێنەری شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ)، باس لەوەدەکات ئەم هەڵمەت و هێرشە ساردیان ناکاتەوە لە کاری هونەریی و داکۆکیکردن لە مافەکانی ژنان و هێنانە پێشەوەی ژنان لە هونەردا.

* ئێوە وەک باستان کردوە ئەو شانۆیەتان بۆ داکۆکی لە ژنان بوە، چی وایکرد کە وا داکۆکی لە ژنان بکەن؟

ئەو شانۆیە لە دەقێکی شیعری وەرگیراوە و ئەو نەهامەتی و دەردەسەریانە باس دەکات کە هەر رۆژە و بە جۆرێک بە تاکێک یان کومەڵگەی کوردی دەکرێت و ئێمەش خستمانە سەر تەختەی شانۆ. ئەو دەستدرێژیانەمان بەرجەستەکرد کە بەرامبەر بە کۆمەڵگە بەگشتی و ژنان بە تایبەتی دەکرێت و کاردانەوەی خراپی لێدەکەوێتەوە.

> لە بانگی عەسردا شانۆگەریەکەمان راگرت بە خاتری خەڵکانی دیندار

* واتا هۆکاری ئەوەی کە ئێوە ئەم شانۆیەتان ئەنجام داوە، رەنگدانەوەی ئەو کردەوانە بێت کە بەرامبەر بە ژنان دەکرێت لەلایەن هەندێک لە مەلایان، واتا پاڵنەری سەرەکیتان ئەمە بوە؟

ئیشەکان رون و دیار بوە، هەندێک مەلا هەیە و قسەمان لەسەر کردوە کە لەشوێنەکان و گرتە ڤیدۆیەکانیان کە هەیە چۆن ئیهانەی ژنان دەکەن و خراپەکاری بەرامبەر بە ژنان دەکەن، یەکێک لەو مەلایانە زۆر بە رونی باس لەوە دەکات کە هەر کەسێک لە پەیمانگای هونەرەجوانەکان بخوێنێت لەشفرۆش و چی و چیە، هەر کەسێکیش خۆی بداتە پاڵ ئەوانە هیچیان کەمتر نیە لەوان.

* زانایانی ئایینی رایانوایە کە سوکایەتی بە هەمو مەلاکان کراوە لەم شانۆیەدا نەک ئەوانەی کە وەک ئێوە دەیڵێن «جنێو فرۆشن» و جنێو بە ژنان دەدەن؟

سوکایەتی بە مەلای ئایینی نەکراوە، هەر کەسێک شانۆکەی بینیبێت و لە گرتە ڤیدۆیەکانیش دا هەیە، ئێمە لە کاتی بانگی عەسردا شانۆگەریەکەمان راگرتوە بە خاتری ئەو خەڵکانەی دیندارن.

* پێتوایە شانۆکەتان بەوشێوە سوکایەتی تێدابوبێت و بەوشێوەیە مەترسیدار بوبێت بۆسەر کۆمەڵگا کە وەک باس دەکرێت؟

> ئەم کارانە نە ئێمە و نە کچان سارد ناکاتەوە

نەخێر، ئایا شانۆکەی ئێمە مەترسیدارترە یان فەتوا و سوکایەتی هەندێک مەلا بە مرۆڤ و ژنان؟

بێگومان ئەو سوکایەتیانەی کە مەلاکان بە ژنانی دەکەن مەترسیدارترە وەک لە شانۆکەی ئێمە، چونکە ئەوەی ئێمە بۆ داکۆکیکردن بوە لە ژنان، نەک ئەوانەی هەندێک لە مەلایان دەیکەن.

* ئەو هەڵایەی پاش شانۆگەریەکەتان دروست بوە، ئایا ئێوەی پەشیمان کردوەتەوە لە پشتگیری دۆزی ژنان و بەشداری ژنان لە شانۆدا؟

بە پێچەوانەوە وایکرد هەنگاوی زیاتر بنێم و زیاتر و کاراتر لە دۆزی ژنان ئیش بکەم و خزمەت بە ژنان و کۆمەڵگە بکەم و داکۆکی زیاتر لە ژنانی وڵاتەکەم و جیهانیش بکەم.

* هیچ خوێندنەوەیەکتان هەیە بۆ ئەو هەڵمەتەی پاش نمایشی شانۆیەکە درژتان کرا، بەتایبەتی لەوەی پەیوەندی هەبێت بە بەشداریی کچان لە هونەر و شانۆدا لە گەرمیان؟

شانۆکەی ئێمە سێ کارەکتەری گەنجی تێدایە و بە هەندێک خەڵک هەزم ناکرێت کە ئەو کاراکتەرە جوانانە بەو بوێریە نمایشی سەرشەقام بکەن، ئەمەش وایکرد کە هێرشێکی ناڕەوا بکەنە سەر ئێمە. باشە ئەوان کە باس لە پیرۆزییەکان دەکەن، ئەو هەمو جنێو و قسانەی کە لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان دا بەرامبەر بە ئێمە دەکرا کە لە هیچ یاسا و ڕێسایەکدا جێی نابێتەوە و جوانیش نیە، ئەوانە چی؟!

* هەندێک خەمی ئەوەیانە کە ئەم هەڵمەت و هەڵایەی رویدا، هونەرمەند و شانۆکاران لەکاری هونەریی سارد بکاتەوە و بەتایبەتی کچانیش هەڵوەستە بکەن، تۆ رات چیە؟

ئەگەر ئێمە سارد بینەوە بەڵێ گاریگەری هەیە، بەڵام من بەپێچەوانەوە وایدەبینم کە ئەمە وایکرد ئێمە زیاتر هەنگاو بنێن و بچینە پێشەوە، بێگومانم ئەم کارانە نە ئێمە و نە کچان سارد ناکاتەوە.

* ئێوە پێتان وایە کە کچان بەو شێوەیەی کە هاتونەتە پێش بەردەوام بن؟ لەو بڕوایەم سورتر و جەسورتر بن و زیاتر بێنە پێشەوە.

* کەوایا لە شانۆکانی داهاتوتان دا کە بتانەوێت بەرهەمی بهێنن، کچان بەشداری پێ دەکەن؟

ئەوە شتێک نیە کە وازمان لێهێنابێت، بەڵکو ئەو دەقەی کە هەڵیدەبژێرین و ڕۆڵی ژنی تێدابێت، بەڵێ بێگومان زیاتر ئەیانهێنمە پێشەوە بۆ ئەوەی ڕۆڵی ژنان و کارەکتەری ژنان لە کۆمەڵگەی کوردیدا پاراوتر و جوانتر بێت.

م. حەمەئەمین کەلاریی، سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی:

کێشەمان لەگەڵ بەشداریکردنی ژنان لە شانۆگەریی دا نیە

■ نەوژین، زریان محەمەد

سەرۆکی لقی گەرمیانی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلام رونکردنەوەی ستافی شانۆیی (وەرن ببین بە سەگ) بە دروست نازانن لەبارەی ئەوەی تەنها قسەیان بە چەند مەلایەک کردوە نەک هەمو مەلاکان، ئاماژە بەوەش دەکات کە ئەوان دژ بەو «سوکایەتیەن» کەلە شانۆگەرییەکە پێیان کراوە، نەک دژی بەشداریی ژنان بن لە شانۆگەریی دا.

م. مەلا حەمەئەمین کەلاریی، سەرۆکی لقی گەرمیان و ئەندامی سکرتاریەتی یەکێتی زانایانی ئایینی ئیسلامی کوردستان، لە دیدارێکی (نەوژین) دا قسە لەسەر ناڕەزایەتیەکانی خۆیان لە شانۆگەری (وەرن ببین بە سەگ) دەکات کە رۆژی ٢٢ی شوباتی ٢٠٢٠ لە کەلار نمایش کرا و هەڵایەکی زۆری دروست کرد.
مەلا حەمەئەمین کەلاریی، باس لەوەدەکات کە ئەوان پشتگیریی لەو مەلایانەش ناکەن کە سوکایەتی بە ژنان دەکەن و دەشڵێت پێیانوتون کە ئەم رەفتارانەیان ئەوانیش «ناشرین» دەکات.

* مامۆستا، ئایا ئێوە دژی شانۆگەرین و بە تایبەتی بەشداری ژنان لە شانۆگەری، یاخود تەنها ئەو شانۆگەرییە؟
ئێمە کێشەمان لەگەڵ ئەوە نیە کە ژنان بەشداربن لە شانۆگەریدا، دەمانەوێت مافیان هەبێت، کەسیش وەک ئێمە حەز ناکات، بەڵکو هەندێک مناڵ لاسایی (قوبادی جەلی زادە)یان کردوەتەوە و جوێن بە مەلایانی ئایینی ئەدەن.

* واتە ئێوە دژی ئەوە نین ژنان لە شانۆگەریدا رۆڵ ببینن؟
هەرگیز ئێمە دژی ئەوە نین، ئایینی ئیسلام ئەو ئاینە نیە کە مافی خەڵک وەربگرێتەوە، بەڵام ئەوان نەیانزانیوە ئەدای شتەکان بکەن و بێ ئەقڵ بوە ئەو ژنەی کە رۆڵەکەی گێڕاوە.

* کەواتا ئێوە ژنان بە بێ ئەقڵ دەزانن؟
نەخێر، بەو شێوەیە نیە، جاری وا هەیە پیاویش بێ ئەقڵ دەبێت، دەبوایە ئەو ئافرەتەی کە رۆڵەکەی بینیوە بیری لەوە کردبایەتەوە کە نەدەبو وەری بگرێت.

* ستافی شانۆکە دەڵێن مەبەستمان لە هەمو مەلایەک نیە، بەڵکو تەنها دو مەلان کە لای هەموان ناسراون، کەوایە ئێوە لە چی تورەن؟
خۆزگە لە شانۆکە بیانوتایە چەند مەلایەک یان دو مەلا، بەڵام ئەوان سوکایەتیان بە هەمو مەلایانی ئایینی کردوە و دەبوایە بیانوتایە هەندێک مەلا.

* واتە ئێوە پاڵپشتی ئەو مەلایانە ناکەن کە بەو شێوە جنێو بە ژنان دەدەن؟
ئێمە پاڵپشتی لە هیچ مەلایەک ناکەین کە سوکایەتی بە ژنان بکات، نەک ئەوەش بە هیچ دینێکی دیکەش، بەڵام رێگەش نادەین سوکایەتیمان پێ بکرێت و دژی ئەو مەلایانەشین کە سوکایەتی بە ژنان بکەن ئەگەر وابێت بە خودی خۆمانی دەکەین.

* هیچ کات هەبوە وەک یەکێتی زانایانی ئایینی لێپێچینەوە لەو مەلایانە بکەن کە سوکایەتی بە ژنان دەکەن؟
ئێمە دەسەڵاتی ئەوەمان نیە لێپێچینەوە بکەین، بەڵکو داواشمان لە هەندێک مەلا کردوە و بانگمان کردون بۆ سکرتاریەتی یەکێتی زانایان و هەندێکیشیان بەدەممانەوە نەهاتون، حکومەتیش هاوکارمان نیە، لەگەڵ ئەوەش پێمان وتوە کە قسە دەکەی بەناوی مەلایانەوە دەڕوات ئێمەشی پێ ناشرین دەبین.

* لە دوای ڕەخنەکانی ئێوە، سوکایەتی زۆر بەو ئەکتەرانە کرا و تەنانەت هەڕەشەیان لێکردون بە تایبەت کچەکان، ئایە ئێوە لەگەڵ ئەمەدان؟
ئێمە لەگەڵ ئەوە نین کە جنێوی ناشرین بدەن بە خەڵک و بە هەمو مەلایانیشمان وتوە کە جنێو نەدەن، زیاتر لە شەست مەلا بوین کە کۆبوینەوە و بەیەکەوە سەردانی داواکاری گشتیمان کرد و سکاڵامان تۆمار کرد. جگە لەوەش تەنانەت هاوڵاتی ئاساییش هاتوە کە ویستویانە هەنگاوێک بنێن، بەڵام ئێمە نەمانهێشتوە و وتمانە قسە بە مەلای ئایینی کراوە نەک بە ئێوە، بۆیە بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ ئەوە نین کە سوکایەتی بکرێت.

* واتە ئێوە لەگەڵ ئەوەش نین کە هیچ کات سوکایەتی و توندوتیژی بەرامبەر بە ژنان بکرێت؟
نەخێر، هەرگیز ئێمە لەگەڵ ئەوە نەبوین کە سوکایەتی یان توندوتیژی بەرامبەر بە ژنان بکرێت، هەر کەسێکیش بیکات وەک ئەوە وایە کە بەرامبەر بە خودی خۆم کرابێت.

* هیچ هەوڵێک هەبوە بۆ ئەوەی لەگەڵ دەرهێنەر و ستافی شانۆ کۆببینەوە و بە لەیەک تێگەشتن مەسەلەکە چارەسەر بکرێت؟
نەخێر، تاوەکو ئێستا شتی وا نەبوە، بەڵکو ئێمە وەک مەلایانی ئایینی داواکاری خۆمان ئاراستەی لایەنە پەیوەندیدارەکان کردوە بۆ ئەم کێشەیە، هەمومان ئەوەمان دەوێت کە بێن و داوای لێبوردن لە هەمو موسڵمانان بکەن نەک بە تەنیا لە ئێمە.

* ئێوە دەستپێشخەریتان نەکردوە بۆ دانیشتن و لێکتێگەیشتن؟
ئێمە چۆن دەستپێشخەریی بکەین؟ ئەوان سوکایەتیان بە مەلاکان کردوە لە شانۆگەریەکەیان دا، چۆن دەبێت ئێمە بچینە لایان و دەبێت ئەوان بێنە لامان.

> پاڵپشتی لە هیچ مەلایەک ناکەین کە سوکایەتی بە ژنان بکات

> داواکاری خۆمان ئاراستەی لایەنە پەیوەندیدارەکان کردوە بۆ ئەم کێشەیە

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا
اتحاد علماء الدين الإسلامي في كوردستان - اربيل
يەكێتى زانايانى ئاينى ئيسلامى كوردستان
لە ٢١/٩/١٩٧٠ دامەزراوە

منالّان چیرۆکی دەستدرێژی کردنە سەریان دەگێڕنەوە

■ نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

ئەلیف، کە پیتی یەکەمی منالّێکە، لەلایەن باوکی هاورێکەیەوە بێبەزەییانە دەستدرێژی سێکسی دەکرێتە سەری، سەرباری زیانە تەندروستی و جەستەییەکان، توشی دڵخێکی خراپی دەرونیش دەبێت.

حاڵەتەکانی دەستدرێژی سێکسی بۆسەر منالّان، لەو حاڵەتانەن کە وەک باس دەکرێت، کەمتر رادەگەیەنرێن و بڵاودەکرێنەوە، بەڵام ئەم حاڵەتە لە پەنای کۆمەڵدا بونی هەیە ناوە ناو باسی حاڵەتێک یان رووداوێک دێتە ئاراوە.

قوربانیانی ئەم جۆرە تاوانە، بەهۆی رووداوەکەوە زەبرێکی زۆری جەستەیی و دەرونیان بەر دەکەوێت.

ئەلیف، ئەو منالّەی لە سەرەتای ڕاپۆرتەکەدا ئاماژەی پێکراوە، منالّێکی تەمەن (٨) ساڵانە، وەک دایکی بۆی گێڕاینەوە، ڕۆژێک کاتژمێرێک درەنگ تر لە قوتابخانە گەڕاوەتەوە ماڵەوە، دەموچاوی پەشۆکاو و ترساو دیار بوە و شۆکێکی گەورەی پێوە بینراوە.

وتی: دواتر بۆی گێڕاینەوە کە کاتێک لە قوتابخانە گەڕاوەتەوە، هاوڕێکەم باوکی هاتوە بە شوێنی دا بیباتەوە، ئەمیشی هەڵگرتوە و وتویەتی پێکەوە یاریی بکەن لەگەڵ کچەکەم دا.

وتیشی: کاتێک ڕۆشتونەتە ماڵەوەیان، هاوڕێی کچەکەم ڕۆشتوە بۆ لای دایکی، باوکیشی لەوکاتەدا فرسەتی هێناوە و دەستدرێژیی کردوەتە سەر کچەکەی و لاقەی کردوە.

ئەو دیمەنە لەپێش چاوی (دایکی ئەلیف) لاناچێت، کاتێک گەڕاوەتەوە ماڵەوەیان، بەشێوەیەک پاش پشکنینی دەرکەوتوە گیانی هەمو سوربوەتەوە و سنگی شوێن دەستی پێوە دیار بوە و جلەکانی خوێنی پێوە بوە، پاشان بەرەو نەخۆشخانەیان بردوە.

«دوای لێکۆڵینەوە و پشکنین دەرکەوت ئەو پیاوە لە دواوە دەستدرێژی بەزۆری کردۆتە سەری و ئازاری داوە، بۆیە سکاڵامان لە دادگا کردوە بۆ سزادانی ئەو تۆمەتبارە». (دایکی ئەلیف) وای وت.

هەندێکجار کچان لەتەمەنی هەرزەکارییدا لەخشتەدەبرێن و لەلایەن کوڕانەوە دەستدرێژیی دەکرێتە سەریان. ئیمان، ناوی خوازراوی کچێکی تەمەن (١٧) ساڵانە، باس لەوەدەکات دو ساڵ پێشتر و ئەوکاتەی تەمەنی ١٥ ساڵان بوە، لەلایەن هاوڕێکەی و دو هاوڕێیەوە، دەستدرێژیی کراوەتە سەر.

وتی: لەماڵەوە لەگەڵ دایک و باوکم بو بە شەڕم، هانام بۆ هاورێ کوڕەکەم برد بچم لە تۆندوتیژی سکاڵا تۆماربکەم، پەیوەندیم پێوەکرد و هات بەدوامدا.

وتیشی: «هاوڕێ کوڕەکەم بردمی بۆ دور لە شار، دو برادەری تری چاوەڕێیان دەکرد، بە هەرسێکیانەوە دەستدرێژیان کردە سەرم و ئەوەی ویستیان پێیان کردم و بردمیانەوە بۆ ماڵەوە».

حاڵەتەکانی دەستدرێژی سێکسی تەنها لەبەرامبەر کچانی منالّ دا ئەنجام نادرێن، بەڵکو کوڕانی منالّیش بەهەمانشێوە روبەڕوی ئەم تاوانە دەبنەوە.

ئاریان، ٩ ساڵ، لەلایەن هاوڕێیەکی گەورەتریەوە دەستدرێژی کراوەتە سەر. وەک دایکی بۆی گێڕاینەوە، هاوڕێکەی لەگەڵ دو کوڕی تردا، ئاریان-یان هەڵخەڵەتاندوە و بردویانە بۆ شوێنێکی دور و لەوێ دەستدرێژیان کردوەتە سەر.

خێزانەکەی ئەم کوڕە لە دادگا سکاڵایان تۆمار کردوە و چاوەڕێی سزادانی ئەنجامدەرانی تاوانەکەن.

ڕەنگە خێزانی ئاریان لەو خێزانە کەمانە بن کە سکاڵایان لەسەر ئەم بابەتە تۆمار کردوە، چونکە وەک بەرپرسان ئاماژەی بۆ دەکەن، زۆربەی جار ئەم تاوانانە بە نهێنی دەمێننەوە.

محەمەد گومەشینی، وتەبێژی دەستەی مافی مرۆڤی هەرێمی کوردستان، بۆ (نەوژین) وتی: دەستدرێژی کردن زۆرە، بەڵام بە نهێنی دەمێنێتەوە لە ترسی باس کردن لە ناوخەڵک و ئەو کەلتورەی کورد پابەندە پێوەی.

وتیشی: «بەهۆی نەزراندنی ناو و ناوبانگ، بەشێکی زۆری ئەم کەیسانە بە نهێنی دەمێنێتەوە و باس ناکرێت، بە کەمی سکاڵا دێتە لامان و کاری لەسەر دەکەین».

ئەگەرچی ئەم تاوانە لە یاسادا سزایەکی توندی بۆ دانراوە، بەڵام وەک زۆر تاوانی تر لە کۆمەڵگادا بونی هەیە.

کۆچەر فایەق، پارێزەر لە دادگای کەلار، بۆ (نەوژین) وتی: بەپێی یاسای سزادانی عێراقی ساڵی ١٩٦٩، لە مادەی ٣٩٣ ژمارە ١١ دا دەڵێت: ئەو کەسەی دەستدرێژی دەکاتە سەر منالّ، سزاکەی زیندانە بۆ ماوەیەک کە دەگاتە هەمیشەیی بەپێی جۆری تاوانەکە.

سەربارى ئەمەش، بەڵام زۆرجار کەیسەکانی دەستدرێژی بۆسەر منالّان پەردەپۆش دەکرێن.

چۆمان ئەحمەد، توێژەری دەرونی، بۆ (نەوژین) وتی: منالّان بەشێکیان ڕوبەڕوی دەستدرێژی یان دەستلێدان و «تحرش» دەبنەوە، بەڵام ناوێرن یان ناتوانن باسی بکەن و لە باسکردنی سڵ دەکەنەوە.

منالّان چۆن ئاشنا بکرێن بە ئاین؟

توێژەرێک: لەبری سەپاندن دەبێت منالّان فێری ناساندنی ئاین بکرێن

■ نەوژین، سروە کەریم

بەو هۆکارەی زۆرینەی خێزانەکان پابەندیی ئاینیان هەیە، بۆیە زۆربەیان لە تەمەنێکی کەمەوە منالّان ناچار بە پەیڕەوکردن لە ئاین دەکەن، ئەمەش بۆچونی جیاوازی دروستکردوە.

بەشێکی بەرچاوی خێزانەکان، لەگەڵ ئەوەدان هەر لە تەمەنێکی کەمەوە منالّان ئاشنا بکرێن بە ئەرک و بنەما ئاینیەکان و پێیان جێبەجێ بکرێت.

ئاکام، باوکی چەند منالّێکە، پێیباشە کە منالّان لەتەمەنێکی کەمەوە ئاشنا بکرێن بە ئاین.

وتی: «بۆ ئەوەی تێگەیشتنیان ئاسانتر بێت و فێری ئەوە بکرێن کە گرنگی بە ئاین بدەن وەک پایەیەکی سەرەکی و گرنگی ژیان».

بەپێچەوانەوە هەیە پێیوایە کە منالّ لە ئاستێکدا نیە کە بتوانێت بە ئاسانی بنەماکانی ئاین هەزم بکات و ڕەفتاری خراپی خێزانەکانیش لەم ڕوەوە، وادەکات لێکەوتەکان خراپ بن.

هاونازِ، ٢٦ ساڵ، ئەزمونی خۆی لەمبارەیەوە گێڕایەوە «خودی خۆم لە تەمەنێکی بچوکدا ڕوبەڕوی زۆرلێکردن بومەوە و بەناوی ئاینەوە لەچکیان بەسەردا سەپاندم، ئەمەش وایکرد کە هەست بە زوڵم بکەم بەتایبەتی کە بە لەیلا ئەحمەد، چالاکی بواری ژنان و منالّان، پێیوایە تاکی کۆمەڵگای کوردی بە گشتی، لە تەمەنی منالّیەوە تاکو پێگەشتن، مافی هەڵبژاردنی ئاینی نیە.

ئەو پێیباشە خێزانەکان زۆرتر گرنگیی بە لایەنە پەروەردەییەکە بدەن، بەوپێیەی لەگەڵ هەڵکشانی تەمەندا تاکەکان خۆیان ڕێچکەی ئاینی خۆیان دەدۆزنەوە و بڕیاری لێدەدەن.

> دەبێت سەرەتا منالّان فێری هەڵسوکەوتە دروستەکان بکرێن لە ڕێگەی ئاینەوە

سەپاندنی بۆچونی ئاینی بەسەر منالّدا، مەترسی ئەوەی لێدەکرێت کە لێکەوتەی خراپ و پێچەوانەی هەبێت بەسەر خودی تاکەکە، ئەمە جگە لە کاریگەرییە دەرونییەکان.

عەباس مەحمود، توێژەری دەرونی، بۆ (نەوژین) وتی: «ئاین ڕەهەندێکە بۆ پێکەوەژیان و دەبێت منالّان فێری ناساندنی ئاین بکرێن نەک سەپاندن».

پێیشیوایە دەبێت خێزان و قوتابخانە لەم بوارەدا ڕۆڵیان هەبێت «ئەرکی خێزان و سیستەمی پەروەردەیە کە ڕەچاوی لایەنی سایکۆلۆژی منالّان بکەن لەو ڕوەوە».

زانایەکی ئاینیش ڕایوایە کە دەبێت منالّان پلەبەپلە و بەپێی توانای تێگەیشتنیان، بابەتە ئاینیەکانیان پێ ئاشنا بکرێت.

م. ئیدریس ژاڵەیی، مامۆستای ئاینی، دەڵێت: «ئاینەکان بۆ خزمەتکردنی مرۆڤەکان هاتون، بۆیە دەبێت سەرەتا فێری ئەو هەڵسوکەوتە دروستانە بکرێن لە ڕێگەی ئاینەوە و گرنگی بە ئاکار و ڕەفتارگەلێکی سەرەتای بدرێت، بۆ ئەوەی بە دورر بن لە تۆندڕەوی، بەمجۆرە دەتوانین تاکێکی بە ڕەوشت و دور لە تۆندڕەویی دروست بکەین».

دایکان و باوکان گرنگیی بە کچە هەرزەکارەکانیان نادەن

■ نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

سیڤانە، زۆرینەی ڕۆژەکان بە خەمباریەوە و لەناو حەوشەی قوتابخانەکەی دا خەیاڵ دەکات، لەدڵی خۆیدا دەڵێت «بریا دایک و باوکێکی باشم هەبوایە و گرنگیان پێم بدایە». ئەو کە کچێکی هەرزەکاری تەمەن (١٥) ساڵانە، نیگەرانە لەوەی دایک و باوکی، زیاتر لە منداڵەکانیان، گرنگیی بە خۆیان و کاروبارەکانی خۆیان دەدەن.

هەرزەکاری تەمەنێکە کە پێویستە دایکان و باوکان تیایدا گرنگی تایبەت بە منداڵەکانیان بدەن، بەڵام زۆرێک لە منداڵان ئەو گرنگییەیان پێنادرێت، تۆێژەرانی کۆمەڵایەتیش ئەم پشتگوێخستنە بە مەترسیەکی گەورە دادەنێن.

سیڤانە، کە فێرخوازی پۆلی ٩ی بنەڕەتییە، بۆ (نەوژین) دەڵێت: دایک و باوکم زۆر نازم هەڵناگرن، تەنانەت کە نەخۆش دەکەوم زۆر ناپرسن چیتە و کێشەت چیە؟

ئەو باس لەوەش دەکات کە ئەم «کەم سۆزیەی» خێزانەکەی، وای لێکردوە هەندێکجار بیەوێت لەڕێگەی پەیوەندیی سۆزداریەوە لەگەڵ کوڕان، قەرەبوی بکاتەوە.

مامۆستایان بۆچونیان وایە ئەم کێشەی گوێپێنەدانە بە ڕادەیەکی بەرچاو لە خێزانەکاندا بونیان هەیە.

دڵنیا محەمەد، مامۆستا، دەڵێت: زۆر جار دەبیستین و گوێ لە کێشەی کچان و کوڕان دەگرین لە ناوەندەکەمان، کە باس لەوەدەکەن لەلایەن ماڵەوە پشتگوێخراون.

وتیشی: هەرزەکاری تەمەنێکی زۆر هەستیارە، بەتایبەتی کچان لەم تەمەنەدا پێویستیان بە گرنگیپێدان هەیە.

> دایک و باوکم تەنانەت کە نەخۆش دەکەوم زۆر ناپرسن چیتە

گرنگیپێنەدانی پێویست لەم تەمەنەدا، وا لە کچان دەکات کە هەست بە بۆشاییەکی ڕوحی و دەرونی بکەن.

ڕێزان، ٢٠ ساڵ، خوێندکاری زانکۆ، یادەوەریەکانی خۆی لەم تەمەنەدا هەڵدەداتەوە و باس لەوە دەکات کە گرنگییپێنەدانی خێزانەکەیان پێی، چەند ئازاری داوە و تەنانەت سەری کێشاوە بۆ ڕوداوی مەترسیدار.

وتی: لە تەمەنی ١٥ ساڵی و ترۆپکی هەرزەکاریم، ماڵەوەمان گرنگییان بە دۆخم نەدەدا، بەڵکو بەپێچەوانەوە وەکو دوژمن مامەڵەیان لەگەڵ دەکردم، ئەمەش وایکرد کە هەوڵ بدەم لە ڕێگەی پەیوەندی سۆزداریەوە قەرەبوی بکەمەوە.

ئەو باس لەوەشدەکات لەو تەمەنەدا هێندە بارودۆخی دەرونی خراپ بوە، کە پەنای بۆ خۆکوشتن بردوە، بەڵام دواتر توانیویەتی هەستێتەوە و دەست بە ژیان بکاتەوە.

تۆێژەرانی کۆمەڵایەتیش خودی دایکان و باوکان بە بەرپرسیاری سەرەکی لەم گرنگیپێنەدانە دەزانن.

مەریوان حسێن، تۆێژەری کۆمەڵایەتی، بۆ (نەوژین) دەڵێت: تەمەنی هەرزەکاری تەمەنێکی هەستیارە، دەبێت بە وریایی ئاگاداری منداڵ بین لەو تەمەنەدا، چونکە ئەگەر گرنگیان پێنەدرێت توشی هەڵە دەبن.

وتیشی: لە نەبونی گرنگیپێدان و زۆربونی ئامرازەکانی تەکنەلۆژیا و ڕاگەیاندن، ئەو هەرزەکارانە ڕەنگە هەنگاوی ئەوتۆ بنێن کە دواتر بە زیان بۆ خۆیان بشکێتەوە.

ئەگەر دایکان و باوکان بەشی پێویست گرنگیی بە هەرزەکاران نەدەن، ئەی دەزگا پەروەردەییەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی لەو ڕوەوە چیان کردوە؟

ئەم پرسیارەمان ئاراستەی (مەریوان حسێن) کرد، لەوەڵامدا وتی: کەرتی پەروەردە گرنگی زۆری بە تۆێژەری کۆمەڵایەتی نەداوە بۆ ئەوەی فێرخوازان بتوانن کێشەکانیان بۆ باس بکەن و ئەوانیش چارەسەری بۆ بدۆزنەوە.

چالاکوانانیش باس لەوەدەکەن کە هەوڵی خۆیانیان لەو ڕوەوە داوە، بەڵام وەکخۆیان ئاماژەی بۆ دەکەن بەپێی پێویست نیە.

سەمیرە محەمەد، چالاکوانی مەدەنی، بۆ (نەوژین) دەڵێت: زۆرجار سیمینارەکانمان بردوەتە ناوەندەکانی خوێندن کە ئەم قۆناغە دەیانگرێتەوە، خوێندکارمان ئاگادار کردوەتەوە لە هەستیاری تەمەنەکەیان و خۆپاراستن لە هەڵە.

وتیشی: زۆرێک لە چالاکیەکانمان ئەگەرچی لە بواری ژنان بێت، بەڵام لەناو باسەکاندا ئاماژەمان بە قۆناغی هەرزەکاریی بەتایبەتی کردوە، چونکە خێزانی کوردی ناخوێنێتەوە و پێویستیان بە پێدانی هۆشیاریە لەسەر ئەو قۆناغە.

ڕێزان، وەکو کچێک کە ئەزمونی ئەم تەمەنەی کردوە، جەخت لە ڕای ئەو چالاکوانە دەکاتەوە و پێیوایە خێزانەکان دەبێت زیاتر لە هەرکاتێک، لەم تەمەنەدا گرنگیی بە منداڵەکانیان و بەتایبەتی کچەکانیان بدەن.

«تەمەنی کچان بەتایبەتی لە هەرزەکاریی دا زۆر هەستیار و گرنگیشە، ئەگەر دایکان و باوکان لەم تەمەنەدا گرنگیی باش بە کچەکانیان بدەن، هەرگیز توشی شکست نایەن». (ڕێزان) وای وت.

مەیلی دەستدرێژی بۆ سەر ژنان

■ ڕێزان حەسەن

بە شێوەیەکی گشتی دەستبردن بۆ هەر شتێک لەلایەن کەسێکەوە کە خاوەنی ئەو شتە نەبێت، دەچێتە چوارچێوەی دەستدرێژییەوە، بەڵام مەیلی دەستدرێژی واتا ئارەزوکردنی بە دەستهێنانی ئەو شتەی کە موڵکی کەسی خاوەن ویستی بەدەستهێنەر نیە. واتا مەرج نیە ئەوەی مەیلی دەکات دەستی بۆ بردبێت، بەڵام ئارەزو دەکات دەستی بۆ ببات.

ژنان وەک قوربانییەکی هەمیشەیی لە سەرجەم کایە و ڕوداوە جۆربەجۆرەکاندا، لەم ئافاتی دەستدێژییەش دیارترین قوربانین، بەڵام وەنەبێت ئەم مەیلی دەستدرێژییە تەنها لە دەستدرێژی سێکسیدا کورت بکرێتەوە، بەڵکو دەستدرێژی لە هەمو شتێکدا خۆی دەبینێتەوە. نمونەی ئەو خاتونەم لایە، کە بیرۆکەی دامەزراندنی ناوەندێکی ڕۆشنبیری بۆ پیاوێک عەرز دەکات، بەو هیوایەی ئەم پیاوەی کە ناسراوی چەندەها ساڵەی ئەم خاتونە و خانەوادەکەیەتی هاوکار و دەستگیری بێت تا بیرۆکەکەی بخرێتە سەر عەرزی واقیع، بەڵام کاتێک ئەم پیاوە لەگەڵ عەرزکردنی بیرۆکەکە بۆ جەماوەر، خۆی دەکاتە خاوەنی بیرۆکەی دامەزراندنی ناوەندەکە، بەبێ ناوهێنانی خاوەن بیرۆکەی ڕاستەقینە کە هی ژنێکە! ئەمە خودی دەستدرێژی کردنە، نەک تەنها بۆ بیرۆکەیەک، بەڵکو مەیلی دەستدرێژی کردنە بۆ خودێتی ژن و هەوڵێکە بۆ ڕێگری کردن لە دروستبونی ژنان لە ناو کۆمەڵگادا.

ئەمە تەنها نمونەیەکی بچوکە بۆ مەیلی دەستدرێژی بۆ سەر ژنان، بۆ هەمو کایەکانی تریش هەر ڕاستە و دەیان و سەدان نمونەی زیندومان هەیە، کە بەپێویستی نازانین نمونەی زیاتر بخەینە بەرباس.

بەڵام دیارترین و خراپترین جۆری دەستدرێژی و مەیلی دەستدرێژی بۆ سەر ژنان، دەستدرێژی سێکسیە کە کاریگەری زۆر نەڕێنی و ڕوخێنەر بەسەر قوربانیەوە بەجێدەهێڵێت. لە کاتێکدا مەرج نیە دەستدرێژییەکە بە کرداری ئەنجام بدرێت، تەنها لە سنوری مەیلی دەستدرێژیدا دەمێنێتەوە. بەڵام کە کەسی قوربانی پێدەزانێت و درک بەو هەوڵانە دەکات کە دەدرێت تا دەستدرێژی بکرێتە سەر، لە زۆربەی حاڵەتەکاندا توشی گرفت و گرێ و نەخۆشیی دەرونی دەکات، زۆرجاریش سەر دەکێشێت بۆ خۆسوتاندن و خۆکوشتن.

هەروەک چۆن خواردن و خەوتن پێویستی بونی مرۆڤن، بەهەمان شێوە سێکس بەشێکە لە بونیادی کەسی و پێکهاتەی مرۆڤ، لە ڕوی زانستییەوە لای لاوان، ئەم بەشە زۆر چالاکە و لەوپەڕی گەشەدایە، هەر بۆیە پێویستە ئاراستە بکرێت. بەڵام باسکردن لە سێکس بۆ لاوان، بە ناوی هۆشیاری سێکسییەوە، دەبێت زۆر بە ئاگاییەوە بکرێت و نەشێوێنرێت. ئەم کایەیە ئەگەر بەشێوەیەکی تەندروست لای لاوان بە گشتی و گەنجان بە تایبەتی ڕۆڵی خۆی نەبینێت، گرفتی گەورەی لێدەکەوێتەوە. کە مەیلی دەستدرێژی و دەستدرێژی کردن بۆ سەر ژنان و منداڵان لە دیارترینی ئەو گرفتانەن.

جا بۆ پاراستنی کۆمەڵگا و بەرەنگاربونەوەی ئەم جۆرە حاڵەت و دیاردانە، سەرەتا خێزان، پاشان خوێندنگە و دواتریش کۆمەڵگا بەگشتی، ئەرکی پەروەردەیەکی دروست و پێگەیاندنێکی بە ئاگایانەیان لە ئەستۆدایە.

بەداخەوە لە کۆمەڵگای کوردی بە گشتی، لەپەروەردەیەکی نادروست دایین، بۆیە کارکردن بۆ پێگەیاندنی خود و هۆشیاربونەوەی ژنان، خاڵی وەرچەرخانی کۆمەڵگایە بەرەو باشتر بون.

پزیشکێکی پسپۆڕ: ژنان زیاتر لە پیاوان توشی تەزین و سڕبونی پەلەکان دەبن

■ نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

پزیشکێکی پسپۆڕ ئاماژە بەوەدەکات کە ژنان زیاتر لە پیاوان توشی حاڵەتی تەزین دەبن لە ئەندامەکانی جەستەیان، هۆکارەکەیشی گرێدەداتەوە بە زۆر خۆماندوکردنیانەوە.

تەزین، بریتیە لە: هەر هۆکارێکی ناسروشتی لە لەشدا کە ببێتە هۆی سڕبونی بەش و پارچەیەکی جەستە، ئەم حاڵەتەش بەپێی جۆر و چەشنی جیاواز لە ژناندا بونی هەیە.

لە دیدارێک دا لەگەڵ (د. سیروان محەمەد جەمال) پزیشکی پسپۆڕی نەشتەرگەری جومگە و ئێسک و شکاوی، باس لە هۆکارەکانی ئەم حاڵەتە و چارەسەرەکانی دەکات.

* سەرەتا با بزانین لە روی زانستیەوە تەزین چیە؟

بریتیە لە هەستێکی نائاسایی کە لە هەر شوێنێکی لەش دا رودەدات، زیاتریش لە دەستەکان و قاچەکان و باسک و ران بەدی دەکرێت.

* زیاتر لە چ تەمەنێک تەزین رودەدات؟

زیاتر لە تەمەنی (٢٥ بۆ ٤٥) ساڵی دەردەکەوێت.

* پیاوان زیاتر توش دەبن یان ژنان؟

لە ژنان دا زیاتر دەردەکەوێت.

* هۆکارەکەی چیە؟

بەهۆی زۆر جوڵان و ئیشکردن و هیلاکبونی قاچ و دەستەکان.

*نیشانەکانی چین؟

چەند نیشانەیەکی هەیە، لەوانە: هەست کردن بە ماندوبونی زۆر، هەست کردن بە ئازاری شانەکان، ئازاری جومگەکان بەتایبەت لە شەوان دا و بەوهۆیەوە خەبەری دەبێتەوە.

*هۆکارەکانی چین؟

هۆکارەکانیشی زۆرن، لەوانە: چەمانەوەی جومگەکان لە کاتی نوستن یان کاتی ئاسایی کە دەبێتە هۆی نەگەشتنی خوێن بۆ دەست و پێ. گەورەیی تەمەن لە پیاو یان ژن، بەڵام لە ژن دا لە کاتی سکپری رودەدات یان لە کاتی ترس دا هەناسەی خێرا دەبێت. دروستبونی پاڵەپەستۆ لەسەر بڕبڕەکانی مل یان لەسەر دەمارەکانی دەست و پێ. نەخۆشیەکانی: (رۆماتیزم، غودە، کەم ئۆکسجین، تێکچونی هاوسەنگی و ڕێژەی کالیسیۆم، نەخۆشی شەکرە، سەوەفان، برینداربونی دەمار لە مل دا، نەخۆشی شەکرە، جەڵتەی مێشک و...هتد). نان کردن و خۆماندوکردن بە تایبەت لە ژنان دا. نەخۆشی سەوەفان کە بە زۆری لە سەروی ٥٠ ساڵیەوە دروست دەبێت.

* چۆن خۆمان بپارێزین؟

لە دوای تەمەنی ٣٠ ساڵ بە سەرەوە، باشترواپە جولّەیان کەم بکەنەوە و کێشیان دابەزێنن. هەروەها ئەوانەی نەخۆشی شەکرە و سەوەفانیان هەیە، دەبێت ئاگاداری خۆیان بن و باشتر خۆیان بپارێزن. کاتێکیش پزیشک بڕیاری نەشتەرگەری دا بۆ ئەو کەسانەی توشی نەخۆشیەکە بون، پشتگوێی نەخەن.

* چ کاتێک پێویستە سەردانی پزیشک بکەین؟

هەر کاتێک هەست بە سڕبونێکی بەردەوام و بە بێ وەستان کرا، پێویستە سەردانی پزیشک بکرێت.

* هەندێک لەنەخۆشەکان نەشتەرگەریان کردوە بۆ رزگاربون لەم حاڵەتە، کەچی دوای ماوەیەک دیسان دروست دەبێتەوە، هۆکار چیبە؟

هۆکاری نەکردنی پشکنینەکانە بە وردی لەلایەن پزیشکەوە، هەندێکجار بێ بڕیاردانی پزیشک نەخۆشەکە نەشتەرگەری دەکات.

* ئەگەر نەشتەرگەریەکە سەری نەگرت، دەتوانرێت دیسان نەشتەرگەری بکرێتەوە؟

بەڵێ، ئەگەر هۆکارەکەی بەباشی دیاری کرابێت دەتوانێت نەشتەرگەری بکاتەوە.

* ئەگەر کەسێک نەشتەرگەری کرد، ئامۆژگاری چی دەکەیت؟

نابێت شوێنی نەشتەرگەریەکە تەڕ بکات و دەبێت تا ماوەیەک دەستکێشی دەست بەکاربهێنێت. هەروەها نابێت زۆر ماندوی بکات و ئەو دەرمان و چارەسەرانەی کە پزیشک بۆی نوسیوە، لە کاتی خۆی بەکاربهێنێت.

> لەکاتی سڕبونی بەردەوام، پێویستە سەردانی پزیشک بکرێت

فۆلیک ئەسید چیە و بۆچی بەکاردێت؟

■ نەوژین،
ئامادەکردنی: ئامینە محەمەد

فۆلیک ئەسید، یەکێکە لەو چارەسەر و دەرمانانەی کە بەتایبەت ژنانی دوگیان پێی ئاشنان، ئەویش بەهۆی ئەو سودەی کە بۆیان هەیەتی لە کاتی دوگیانیەکەیان دا.

فۆلیک ئەسید دەرمانێکی ڕوەکییە و لە ڕێگەی ڕوەکەکان دەستمان دەکەوێت. لە ساڵی ١٩٣٠ بۆ یەکەمجار دۆزرایەوە و بەکارهێنانی ڕونکرایەوە .

فۆلیک ئەسید (Folic acid) ڤیتامینی جۆری بیە (B) (ڤیتامین بی ٩)، لە چەند جۆرێکی خواردندا دەردەکەوێت، وەکو: خواردنە سەوزە تۆخەکان، پرتەقاڵ، دانەوێڵە، پاقلەمەنی و گۆشتی مانگا.

هەندێک جۆری نان و خواردنی بەیانیان و سریلاک کە بەرهەم دەهێنرێن، فۆلیک ئەسیدی تێدایە. هەر بۆیە سەیری بەرگەکەی بکە پیتی (F) لەسەر نوسراوە و بەوەدا دەیناسیتەوە.

* بەکارهێنانەکانی

دەرمانێکە بەکاردێت بۆ ئەو نەخۆشانەی کەمخوێنن لەگەڵ ژنانی دوگیان لە سەرەتای سێ مانگی سکپریدا. فۆلیک ئەسید وەکو ڤیتامینەکان بەشداریی دەکات لە دروستبون و دابەشبونی خانەکانی لەش و بەشدارە لە دروستکردنی DNA.

دەتوانین لەدو ڕێگەوە فۆلیک ئەسید وەربگرین: بە ڕێگەی دەم یان لە ڕێگەی دەرزی بۆ ماسولکە و دەمار.

* فۆلیک ئەسید و دوگیانی

ڕەنگە هەندێک کەس بپرسن: بۆچی هەمو خانمێکی دوگیان پێویستە فۆلیک ئەسید وەربگرێت؟

فۆلیک ئەسید وەک باشترین و سەلامەتترین دەرمان دادەنرێت بۆ خانمی دوگیان و پێویستە بەر لە دوگیان بون و لەکاتی سکپریدا لەلایەن خانمی دوگیانەوە بەکاربهێنرێت.

پێویستە هەر خانمێکی دوگیان لەژێر چاودێری پزیشکی پسپۆڕدا، بڕی ٤٠٠ مایکرۆ گرام فۆلیک ئەسید بخوات لە ڕۆژێکدا و باشتریشە ڕۆژانە قاپێک دانەوێڵە پاش وەرگرتنی حەبی فۆلیک ئەسید بخوات.

بە گشتی کەموکوڕی گەشەی منداڵ لەگەڵ ٣ بۆ ٤ هەفتەی یەکەمی سکپریدا رودەدات، بۆیە زۆر گرنگە فۆلیک ئەسید سێ مانگ پێش سکپری یان لە سەرەتای سکپریەوە وەربگیرێت، بەمەبەستی کەمکردنەوەی مەترسیەکانی بونی کەموکورتی لە کۆرپەلەدا.

> بە سەلامەتترین دەرمان دادەنرێت بۆ خانمی دوگیان

* سودەکانی فۆلیک ئەسید

١. ڕێگری کردن لە ناتەواو دروستبونی دڕکە پەتک.

٢. ڕێگری کردن لە ناتەواوی دروستبونی زۆربەی بەشەکانی مێشک.

٣. هەروەها بەسودە لە ڕێگری کردن لە ئەگەری لەبارچونی کۆرپەلە و ناتەواوی لێو و مەڵاشو.

٤. ڕێگری دەکات لە منداڵبونی پێشوەختە.

٥. ڕێگری دەکات لەوەی منداڵەکەت بە کێشی کەم لە ڕێژەی پێویست لەدایک بێت.

٦. ڕێگری دەکات لە توشبونی دایک بە نەخۆشی دڵ لە ماوەی دوگیانیدا.

ژنان نیوەی ستافی رادیۆکانی گەرمیان پێکدێنن

■ نەوژین

لایەنێکی گەش و بەرەوپێشەوەچونێکی دیاری رادیۆ لەگەرمیان ئەوەیە، کە ژمارەی ژنان لەم بوارەدا زۆر پێشکەوتوە، بەشێوەیەک بەشداربیان (٥٠٪)ی دەزگاکانی تێپەڕاندوە. ئەمە ئەو دەرەنجامەیە کە راپۆرتێکی یەکەی رۆژنامەوانی مافەکانی مرۆڤ لە رادیۆی دەنگ، پێی گەیشتوە.

یەکەکە لە سەروبەندی رۆژی جیهانی رادیۆ دا کە ڕێکەوتی ١٣ی شوباتی هەمو ساڵێکە، گفتوگۆیەکی کراوەی بۆ نوێنەری سێ لە رادیۆ ناوخۆییەکانی گەرمیان ئەنجامداوە، بۆ تاوتوێکردنی ئاستەنگەکانی بەردەم کاری رادیۆیی لەگەرمیان و دەستنیشانکردنی ئەو بەرەوپێشەوەچونانەیشی کە رویانداوە.

لە گفتوگۆکەدا کە دواتر ناوەڕۆکەکەی کراوە بە راپۆرتێکی ئامادەکراو و ئاراستەی لایەنە جیاوازەکان دەکرێت، هەریەکە لە: عادل حسێن: بەڕێوبەری دەنگی یەکگرتو/رادیۆی گەرمیان (سەر بە یەکگرتوی ئیسلامی)، بەرهەم شەهاب: بەڕێوبەری رادیۆی کازیوە (رادیۆی لقی گەرمیانی پارتی دیموکراتی کوردستان) و زریان محمەد: ئەندامی دەستە رادیۆی دەنگ (ئەهلی)، بەشدار بون.

بەشداران بەتێروتەسەلی لەسەر کێشەکانی رادیۆ لەگەرمیان وەستاون، ئەم خاڵانەشیان وەکو دیارترین کێشەکان دەستنیشان کردوە:

ا. مامەڵەنەکردن بە یاسای رۆژنامەگەری لە دادگاکان لە گەڵ رۆژنامەنوسان

لە ماوەکانی رابردودا چەندین رۆژنامەنوس لەسەر کاری میدیایی بە یاسایی دیکە مامەڵەیان لە گەڵدا کراوە لە دادگاکان، تازەترینیان راگرتنی بەڕێوبەری رادیۆی دەنگ بو کە بە پێی یاسایی سزادانی عێراقی راگیرا، لە کاتێکدا دۆسیەکەی پەیوەندیدار بو بە بابەتێکی هەواڵییەوە.

ب. پێنەدانی زانیاری

هەرچەندە لە هەرێمی کوردستاندا یاسای مافی بەدەستهێنانی زانیاریی لەلایەن پەرلەمانەوە لە ساڵی ٢٠١٣ەوە دەرچوە و تیایدا مافی پێدانی زانیاریی بەڕێوبەرانی رادیۆکانی گەرمیان نیگەرانن لە پێنەدانی زانیاری لە لایەن دەزگاکانی حکومەتەوە لە ژێر ناوی جیاجیا.

ت. ئاستەنگی دارایی

ئاستەنگی دارایی بۆ دەزگاکانی راگەیاندن بەگشتی لە گەرمیان تاپادەیەک چون یەکن، بەڵام بۆ میدیای ئازاد ئاستەنگەکان چەند بەرامبەر دەبنەوە.

رۆڵی ژنان لە رادیۆکان دا

لە بەشێکی تری گفتوگۆکەدا، تیشکخراوەتەسەر رۆڵی ژنان لە دەزگا رادیۆییەکاندا، تیایدا هاتوە: «یەکێک لەو جیاوازیانەی لە رادیۆکانی گەرمیان دەبینرێت لە ئێستادا شکاندنی رێژەی بەشداری کچان و ژنانە، لە کۆی ئەو سێ دەزگایەی رادیۆ کە بەشداری مێزگردەکەبون رێژەی ٥٠٪ بەرەو سەرەوە کچان و ژنان تیدا بەشدارن».

رونیکردوەتەوە: رادیۆی دەنگ رێژەی نیوەی کارمەندەکانی لە رەگەزی مێیەوە لەگەڵ ئەوەشدا رۆژنامەی (نەوژین) کە پرۆژەیەکی رادیۆکەیە ستافێکی لە کچان و ژنان بەرێوەی دەبەن. ئەمە بۆ رادیۆی دەنگی یەکگرتوش هەر راستە، عادل حسێن وتی: «کچان و ژنان پایەیەکی بەهێزی دەزگاکەمانن بەشیوەیەکی کۆی نیوەی کارمەندەکانی دەزگاکە پێکدەهێنن کە ٧ ئافرەتن. بەهەمانشێوە لە رادیۆی کازیوە، ستافێکی کچ و ژن دەورێکی کاریگەریان هەیە لە رادیۆکە.

یەکەی رۆژنامەوانی مافەکانی مرۆڤ، یەکێکە لە پرۆژەکانی رادیۆی دەنگ لە گەرمیان، کە گرنگیی بە پرسەکانی مافی مرۆڤ دەدات لە میدیا دا و هاوکات بەشێکی کارەکانیشی بریتیە لە ئەنجامدانی وۆرکشۆپ و خول و گفتوگۆ بۆ پەرەدان بەکاری رۆژنامەوانی پیشەیی و هەروەها ئامادەکردنی راپۆرت و ئەنجامدانی راپرسی بۆ خستنەڕوی کێشەجیاوازەکانی پەیوەست بە مافی مرۆڤ و ئازادییەکان لە سنوری گەرمیان.

> کچان و ژنان پایەیەکی بەهێزی دەزگاکەمانن

بۆچی ژنان کەمتر توشی کۆرۆنا دەبن؟

■ نەوژین

لێکۆڵینەوەیەکی ناوەندێکی زانستی دەریدەخات ژنان کەمتر لە پیاوان ڤایرۆسی کۆرۆنای نوێ کاریان تێدەکات و ڕێژەی مردنیش بەهۆی ئەم ڤایرۆسەوە لەلای ژنان کەمترە وەک لە پیاوان.

لە لێکۆڵینەوەکەدا کە ناوەندی چینی بۆ بەرەنگاربونەوەی نەخۆشیەکان ئامادەی کردوە، دەریخستوە ژمارەی مردوانی ڤایرۆسی کۆرۆنای نوێ لەلای پیاوان ٢,٨٪لە، بەڵام لای ژنان ١,٧٪لە.

توێژەران ئاماژە بەوەدەکەن کە بەرگریی جەستەی ژنان لەبەرامبەر کۆرۆنا سەرکەوتو ترە وەک هی پیاوان.

لێکۆڵینەوەکە کە پشتی بەستوە بە شیتەڵکردنی داتای نەخۆشیەکانی کۆرۆنای نوێ لە شاری وهانی چینی کە جەرگەی بڵاوبونەوەی ڤایرۆسەکەیە، ئاماژەی بەوەکردوە پیاوانی پێگەیشتو و بەتەمەن، زیاتر مەترسی ڤایرۆسەکەیان لەسەر بەدیار دەکەوێت.

بەپێی لێکۆڵینەوەکە، دو جۆری تری ڤایرۆسی کۆرۆنا کە پێشتر دۆزراونەتەوە، ئەوانیش رێژەی پیاوان زیاتر لە ژنان بەهۆیانەوە گیانیان لەدەستداوە.

داتاکانی پەتای ئەنفلۆنزای ساڵی ١٩١٨، ئەوە پشتڕاست دەکەنەوە کە ژمارەی گیان لەدەستدانی پیاوان زیاتر بوە.

توێژەران پێیانوایە چەندین هۆکاری بایەلۆژی و رەفتاریی هەن کە رۆڵیان هەیە لە کاریگەربونی هەریەکە لە پیاوان و ژنان بەم ڤایرۆسانە.

سەبرا کلاین، توێژەر لە زانکۆی جۆنز هۆپکنز بلومبێرگ بۆ تەندروستی گشتی، باس لەوەدەکات بەرگری ژنان بۆ ڤایرۆسەکان باشترە وەک لە پیاوان.

هاوکات (جانین کلایتۆن)، بەڕێوبەری نوسینگەی توێژینەوەی تەندروستی ژنان، باس لەوەدەکات شتێک هەیە لە سیستەمی بەرگری ژنان دا وادەکات باشتر بن لە پیاوان و وەڵامدانەوەیان بەهێزتر بێت.

دەشڵێت: ئەم بەهێزیەی سیستەمی بەرگری هەمو کات باش نیە، چونکە لێکەوتەی تری دەبێت، بەشێوەیەک هێرشدەکاتە سەر شانەکان و هەوکردنی جومگە و جۆری تری نەخۆشی لێدەکەوێتەوە.

هەروەک توێژەران باسیان لەوەش کردوە کە بونی هۆرمۆنی ئەستڕۆجین لەلای ژنان وایکردوە بەرگریان بەهێز بکات، ئەمە جگە لەوەی ژنان هەڵگری کرۆمۆسۆمی (X)ن، کە هەڵگری جیناتی پەیوەستە بە بەرگریەوە.

جگە لە هۆکارە بایەلۆژیەکان، هۆکارە رەفتارییەکانیش رۆڵیان هەیە لەوەی ژنان کەمتر توشی ڤایرۆسی کۆرۆنا بن.

توێژەران هێمایان بەوەکردوە کە گەورەترین رێژەی جگەرەکێشەکانی جیهان لە چینە، بەشێوەیەک نزیکەی نیوەی پیاوانی ئەو وڵاتە جگەرەکێشن، بەڵام تەنها ٢٪ی ژنانی چین جگەرەدەکێشن.

هەروەک پیاوانی ئەو وڵاتە زیاتر لە ژنان، نەخۆشیەکانی شەکرە و فشاری خوێن تیایاندا بونی هەیە، ئەم نەخۆشیانەش ئەگەری توشبون بە کۆرۆنا زیاد دەکات.

هەروەک لەروی خۆپارێزیشەوە، لێکۆڵینەوەکە هێمای بەوەکردوە کە پیاوان تەنانەت ئەوانەشی کەلەبواری تەندروستی دا کاردەکەن، کەمتر گرنگیی بە دەستشۆردن و بەکارهێنانی سابون دەدەن بە بەراورد بە ژنان.

سەرچاوە: رۆژنامەی نیۆرک تایمز

دەربارەی نەوژین

نەوژین، رۆژنامەیەکی سەربەخۆی تایبەتمەندە بە پرسەکانی ژنان، مانگانە لەلایەن رادیۆی دەنگ لە گەرمیان بڵاودەکرێتەوە.

یەکەم ژمارەی لە کانونی یەکەمی ٢٠١٦ دا دەرچوە.

رادیۆی دەنگ، پرۆژەیەکی میدیایی سەربەخۆیە لە ناوچەی گەرمیان، لە (٢٠١٠)ەوە بە پەخشی رادیۆیەکی لۆکاڵی دەستی پێکردوەو پاشان وێبسایتێکی داناوە.

رۆژنامەی (نەوژین) یەکێکە لە چالاکیەکانی پرۆژەی رادیۆی دەنگ بە پاڵپشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی (NED) ئەمریکی.

رۆژنامەنوسانی ئەم رۆژنامەیە، ژمارەیەک کچن کەپێشتر خولی راهێنانیان لەلایەن رادیۆی دەنگەوە بۆ ئەنجامدراوەو زۆرینەیان پێشتر کاری رۆژنامەوانییان نەکردوە.

بۆ پەیوەندیکردن بە رۆژنامەکەوە تەلەفۆن:
٠٧٧٤٠٨٧٨١٥٣
ئیمەیڵ:
nawzhinnewspaper@gmail.com
فەیسبوک:
nawzhinnewspaper

دەتوانن لەماڵپەڕی رادیۆی دەنگ کۆپی ئیلیکترۆنی ژمارەکانی رۆژنامەکە ببینن
www.radiodang.org

راهێنەری تیپی کچانی یانەی شێروانە:

کەس دەستخۆشیی سەرکەوتنەکانی لێنەکردین

■ نەوژین، زریان محەمەد

راهێنەری تیپی گۆڕەپان و مەیدانی کچانی یانەی وەرزشی شێروانە، باس لەوەدەکات ئاستی تیپەکەیان لەدوای پاڵەوانێتی وەرزشی دا زۆر باش بوە و پلەی بەرزیان بەدەستهێناوە، ڕەخنەش لە ڕێکخراو و سەنتەرەکان دەگرێت بەوەی پاڵپشتیان نین و بەدەمیانەوە نایەن.

تیپی گۆڕەپان و مەیدانی یانەی وەرزشی شێروانە لە گەرمیان، لە پاڵەوانیەتی گۆڕەپان و مەیدانی یانەکانی کوردستان بەشداریکرد و توانی پلەی دوەم بەدەست بێنێت.

بەم بۆنەیەوە (نەوژین) دیدارێکی لەگەڵ ڕاهێنەری تیپەکە (م. بەهار ڕەحیم) سازداوە لەبارەی چۆنیەتی بەشداریکردنیان و ئاستی تیپەکە بەگشتی و داواکاری و ڕەخنە و تێبینیەکانیان.

* چۆن بو بەشداریتان کرد لەم پاڵەوانیەتیەی کوردستان؟

پێشتر ئاگادار کراینەوە کە لە مانگی یانزەی ٢٠١٩ پاڵەوانێتی گۆڕەپان و مەیدانی کورستان ئەنجام دەدرێت، ئێمەش بەشداریمان کرد، مانگێک پێش دەستپێکردنی، ئامادەکاریمان دەست پێکرد، بە خۆشحاڵیەوە توانیمان پلەی دوەم بە دەست بهێنین.

* چەند کچ لە کەلارەوە بەشدار بون لەو پاڵەوانیەتیەدا؟

١٣ کچ بەشداربون لەم پاڵەوانیەتیەدا.

* یاریەکان چۆن بون، تەنها گۆڕەپان و مەیدان بو یان چ یارییەکی تری تێدا ئەنجام درا؟

یارییەکان جیاواز بون و لە چوارچێوەی یاریەکانی گۆڕەپان و مەیدان دا بون، بەگشتی ٢٠ جۆر یاری لەخۆگرتبو، بە جۆرێک یاری (١٠٠ مەتری و ٢٠٠ مەتری و ٤٠٠ مەتری)، لەگەڵ یارییەکانی (پۆستە و قورسایی و یەک بازی و ڕاکردنی ماوە کورت و ماوە درێژ)یشی تیابو.

* بەکۆی گشتی کچانی یانەی شێروانە توانیان چەند خاڵ بەدەست بهێنن؟

ئەوەی مایەی خۆشحاڵی بو ئەوە بو کە بۆ یەکەمجارە لە دوای حەوت ساڵ کە پێشتر پلەی سێیەمم بۆیان بەدەستهێنا، دوبارە توانیمان پلەی دوەم بە دەستبهێنین لە کۆی دوانزە یانە، کۆی خاڵەکانیشمان ١٠٠ خاڵ بو، جیاوازیمان تەنها ٢٥ خاڵ بو لەگەڵ ئەو یانەیەی کە پلەی یەکەمی بەدەست هێنا کە ئەویش یانەی پێشمەرگە بو.

* بۆچی لە ماوەی حەوت ساڵی ڕابردو هیچ چالاکیەکتان نەبوە؟

هیچ چالاکیەکمان نەبو لە ماوەی ئەو ساڵانەدا، چونکە پاڵەوانێتی گۆڕەپان و مەیدان وەستابو لەلایەن یەکێتی گۆڕەپان و مەیدانەوە، لە دوای ئەو حەوت ساڵەش ئەمە یەکەمجارە کە چالاکیمان هەبێت.

* ئایە شوێنی گونجاو هەبو بۆ مەشق و ڕاهێنانی وەرزشوانان؟

بەڵێ، شوێنی گونجاومان هەبو و سوپاسی یانەی شیروانەش دەکەین کە توانیمان گۆڕەپانەکەیان بەکاربهێنین، لەگەڵ ئەوەش ئامادەکاری پێویستیان بۆ کردین و پێداویستیەکانیان بۆ فەراهەم کردین، ئەمەش وایکرد بەردەوامبین لە مەشق کردن.

* هیچ پاڵەوانیەتیەکی تر هەیە بەمنزیکانە بەشداربن وەک تیپی گۆڕەپان و مەیدانی کچانی یانەی شێروانە؟

تاوەکو ئێستا هیچ پاڵەوانیەتیەک نیە، ئەگەر هەبێت بە دڵنیایەوە بەشداری دەکەین.

* ژمارەی بەشداربوانتان وەک یاریزانانی کچ جێگیرە یان کچی دیکەش دەتوانێت بێتە تیپەکەتانەوە؟

لە ئێستادا هەر ئەم ١٣ کچە یاریزانەمان هەیە کە ئەمان وەک ئاستی تازەپێگەشتوان بەشداربیان کرد، واتا ئاستی ٢٠٠٢ بە سەرەوە، ئاستی خوار تریشمان هەیە.

* بەگشتی ئاستی بەشداربیکردنتان چۆن بو؟

ئاستی بەشداریکردنمان زۆر باش بو و زۆربەی یاریزانە کچەکانمان پلەی دوەمیان بەدەستهێنا سەرەڕای کەمی تەمەنیان کە هەندێکیان یەکەمجاربو بەشداری پاڵەوانێتیەکی لەو شێوەیە بکەن.

> زۆربەی یاریزانە کچەکانمان پلەی باشیان بەدەستهێنا

* ڕێژەی یاریزانە کچەکان ڕویان لە زیادبون کردوە؟

بەڵێ، ڕێژەکە زیاد بوە، سەرەتا ١٠ یاریزان بون ئێستا بون بە ١٢ یاریزان.

* دەکرێت چی بکرێت بۆ زیاتربونی ڕێژەی کچانی وەرزشکار لە تیپەکەتان؟

دەکرێت هاوکاری مادی بکرێن بۆ ئەوەی بەردەوام بن و ئاستیان باشتر ببێت.

> هیچ سەنتەر و ڕێکخراوێک نابینم لە کەلار کە هاوکاربن

* بەگشتی کچان لە چ یارییەک دا ئاستیان باشترە؟

یاریزانە کچەکانی یانەی شێروانە لە هەمو یارییەکان ئاست و توانایان زۆر باش بو بەتایبەت لە ڕاکردن و ڕاکردنی ماوەدرێژ و هەڵدانەکاندا.

* ڕۆڵی سەنتەر و ڕێکخراوەکان چییە لە هاوکارییکردنتان؟

سەنتەری چی و ڕێکخراوی چی؟! من هیچ سەنتەر و ڕێکخراوێک نابینم لە کەلار کە هاوکاربن و ڕۆڵیان هەبێت، تەنانەت کە پلەی دوەممان هێنا هیچ سەنتەر و ڕێکخراوێک دەستخۆشی لێنەکردوین یان خەڵاتێکیان وەک هاندان پێشکەش بەو کچانە نەکردوە، ئیتر نازانم بونیان چ سودێکی هەیە لەم شارەدا! ئایە ئەم کچانە خەڵکی ئەم شارە نین؟!